

**MAPIRANJE I ANALIZE
POTREBA
ORGANIZACIJA
CIVILNOG DRUŠTVA
KOJE RADE SA DECOM I
ZA DECU**

Užički centar za prava deteta

UŽIČKI CENTAR ZA PRAVA DETETA

Mapiranje i analize potreba organizacija civilnog društva koje rade sa decom i za decu

- Istraživanje -

2024. godine

Projekat „Prava deteta su ljudska prava“ sprovodi Užički centar za prava deteta u cilju unapređenja i zaštite ljudskih i dečjih prava u Srbiji. Projekat je podržan od strane Evropske unije i biće realizovan u periodu od 2024. do 2026. godine.

Ovo istraživanje objavljeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovoran je isključivo Užički centar za prava deteta i ona nužno ne odražava zvanične stavove Evropske unije.

Mapiranje i analize potreba organizacija civilnog društva koje rade sa decom i za decu

Izdavač:

Užički centar za prava deteta

Telefon: **+381 31 510 180**

Internet adresa: <https://ucpd.rs/>

U ime izdavača:

Radovan Cicvarić

Autorka:

doc.dr Jelena Tanasijević

Lektura i korektura:

mr Jasmina Filipović

ISBN:

Godina izdanja

2024.

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

SADRŽAJ

Uvodne napomene	8
Aktuelno stanje i trendovi u oblasti civilnog sektora u Republici Srbiji - pregled dostupnih istraživanja	10
Metodologija istraživanja	16
Rezultati istraživanja	20
Opšti podaci o organizacijama.....	20
Ciljna grupa i programske aktivnosti organizacija	23
Finansiranje organizacija.....	27
Ljudski resursi	28
Obuke za zaposlene	29
Prostorije za rad.....	30
Sistemi i strukture.....	31
Komunikacija	33
Odnosi sa drugim akterima.....	33
Umrežavanje.....	34
Izazovi u funkcionisanju organizacija	36
Izgradnja kapaciteta organizacija i resursi za podršku drugim organizacijama	40
Statističke značajnosti.....	44
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	52
Literatura	56

Sažetak

Organizacije civilnog društva koje rade sa decom i za decu predstavljaju značajan resurs kada je u pitanju zaštita prava deteta i u tom kontekstu mogu biti značajan agens promene i unapređenja položaja dece. Kako bi ove organizacije dugoročno mogle da doprinose promenama i dobrobiti dece, važno je da postoji i odgovarajući zakonodavni okvir, ali i praksa javnih vlasti, kako bi se obezbedio opstanak organizacija, a onda i kontinuitet rada i delovanja.

Istraživanje koje je sprovedeno u okviru projekta „Prava deteta su ljudska prava“, koji realizuje Užički centar za prava deteta uz podršku Evropske unije, imalo je za cilj da identifikuje ključne izazove, kapacitete, potrebe i prilike sa kojima se suočavaju organizacije civilnog društva koje rade sa decom i za decu. Sprovedeno je u dve faze i obuhvaćene su organizacije koje rade sa decom i za decu. U prvoj fazi sprovedeno je onlajn ispitivanje organizacija na teritoriji Republike Srbije (bez Kosova). U drugoj fazi su održane fokus grupe sa predstavnicima organizacija kako bi se produbilo razumevanje postojećih potreba i izazova sa kojima se organizacije suočavaju. Najveći broj organizacija iz uzorka bavi se unapređenjem položaja ranjivih grupa, zatim aktivnostima iz oblasti obrazovanja, kao i socijalne zaštite. Dobijeni rezultati jasno ukazuju na to da se organizacije civilnog društva koje rade sa decom i za decu suočavaju sa velikim brojem izazova, a kao najznačajniji se mogu izdvojiti finansijska nestabilnost, nedostatak prostora za rad, zatim izazovi u oblasti ljudskih resursa, promene u trendovima donatorskih politika i slično. Kao pozitivan aspekt izdvaja se to što organizacije imaju dosta iskustva u radu, da su članice različitih mreža i da zapravo mogu da budu podrška jedni drugima u domenu edukacije, umrežavanja, stručnog usavršavanja, mentorstva. Postoji zainteresovanost organizacija da se kreira zajednička platforma i da se aktivno uključe u njen rad kroz deljenje primera dobre prakse, ekspertskih tekstova, predavljanja svog rada, kao i značajnih rezultata koje su postigle u oblasti unapređenja prava deteta.

Uvodne napomene

Kontinuirana, pravovremena i sveobuhvatna podrška deci neophodna je kako bi se sa jedne strane omogućilo zadovoljavanje prava deteta, odnosno kvalitetniji život dece, ali i da bi se prevenirali potencijalni problemi u njihovom odrastanju i funkcionisanju. Ovakvim pristupom dugoročno stvaramo prilike za zdravije društvo. U tom kontekstu, veoma su značajni programi i aktivnosti organizacija civilnog društva koje rade sa decom i za decu. Njihov uticaj može biti dalekosežan, kako na lokalnom, tako i na nacionalnom, odnosno regionalnom i međunarodnom nivou. Različiti autori upravo ukazuju na značaj koji organizacije civilnog društva mogu imati u procesu socijalnog uključivanja¹, kao i u kreiranju inovacija.² Međutim, studije koja su do sada sprovedene kod nas ukazuju na to da najveći broj organizacija civilnog društva ima mali formalni uticaj, kao i da se većina njih suočava sa sličnim problemima, kao što su: loša finansijska situacija, nedostatak ljudskih resursa, neprepoznatost od strane lokalne samouprave, nedostatak saradnje sa drugim institucijama i organizacijama, neadekvatno strateško usmeravanje.³ Značajno je napomenuti da su se istraživanja koja su do sada rađena kod nas uglavnom odnosila na celokupan segment civilnog društva, dok su potrebe organizacija koje rade sa decom i za decu do sada retko ispitivane kroz zasebne analize.

Ovaj izveštaj rezultat je istraživanja koje je realizovano u okviru projekta „Prava deteta su ljudska prava“ koji sprovodi Užički centar za prava deteta uz podršku Evropske unije, a koji za cilj ima unapređenje i zaštitu ljudskih i prava deteta u Srbiji.

U proces istraživanja bile su uključene organizacije civilnog društva sa teritorije Republike Srbije (bez Kosova) koje rade za decu i sa decom. Cilj ovog istraživanja bio je da identifikuje ključne izazove, kapacitete, potrebe i prilike sa kojima se suočavaju organizacije civilnog društva koje rade sa decom i za decu. Dobijeni rezultati mogu poslužiti kao osnova za kreiranje predloga praktičnih politika, preporuka za donosioce odluka, donatorsku, akademsku zajednicu, ali i preporuka za uspešniji rad organizacija koje rade sa decom i za

¹ Seran, A. (2013). Civil Society: A Study of Jurgen Habermas's Theory of Deliberative Democracy, *Communicare Journal of Communication Studies*, 2 (1), 73-83.

² World Economic Forum. (2013). *The Future Role of Civil Society*.

Dostupno na: http://www3.weforum.org/docs/WEF_FutureRoleCivilSociety_Report_2013.pdf, pristupljeno: 27.05.2024.god.

³ Građanske inicijative. (2019). *Procena potreba organizacija civilnog društva u Srbiji 2019. godine*.

Dostupno na: <https://www.gradjanske.org/wp-content/uploads/2019/10/Izveštaj-o-proceni-potreba-OCD-u-Srbiji-2019.pdf>, pristupljeno: 28.04.2024.god.

decu. Glavni nalazi pokazuju da se i organizacije civilnog društva koje rade sa decom i za decu suočavaju sa velikim brojem izazova, poput finansijskih, prostornih, ljudskih resursa, promena u trendovima donatorskih politika i slično. Sa druge strane, uprkos svemu tome, mnoge organizacije uspevaju da opstanu, kako navode „zahvaljujući entuzijazmu“, upornosti, ličnom angažovanju i posvećenosti jer „*ako nećemo mi da pomognemo deci, ko će*“. Upravo usled svih ovih izazova koji su prepoznati, a imajući u vidu osetljivost ciljne grupe sa kojom rade, neophodno je dalje jačanje sveukupnih kapaciteta organizacija civilnog društva koje rade sa decom i za decu, kao i podrška, kako u delu edukacije, mentorstva i finansija, tako i u segmentu umrežavanja sa ciljem boljeg međusobnog povezivanja i osnaživanja.

Aktuelno stanje i trendovi u oblasti civilnog sektora u Republici Srbiji - pregled dostupnih istraživanja

U domaćem okviru sproveden je određen broj istraživanja na temu kapaciteta i potreba, održivosti i izazova sa kojima se suočavaju organizacije civilnog društva. Većina dosadašnjih istraživanja saglasna je u tome da organizacije mogu da budu snažno sredstvo u borbi protiv socijalnog isključivanja i izvor podrške za ranjive grupe, ali i bitan faktor u konsolidaciji demokratije. Uprkos tome, i pored svih ovih potencijala, primetan je trend slabe održivosti tekućih programa, kao i postojanje izazova razvijanja novih⁴.

Najnovije istraživanje Beogradske otvorene škole (BOŠ)⁵ bilo je usmereno na mapiranje trenutnih kapaciteta organizacija civilnog društva i dublje razumevanje njihovih unutrašnjih izazova i potreba za razvojem. Ono je komplementarno ovom istraživanju, budući da su ispitani slični aspekti funkcionisanja organizacija. Osnovna razlika je u pogledu uzorka, koji je u našem slučaju sužen na organizacije koje rade sa decom i za decu, ali je značajan uvid za poređenje, identifikovanje sličnosti i razlika i preporuka za unapređenje razvoja organizacija civilnog društva.

Nalazi istraživanja ukazuju na to da upravljanje finansijama i ljudskim resursima predstavlja ključni izazov za organizacije u Srbiji. Pored toga, navedeno je da se organizacije najčešće oslanjaju na bespovratne donacije iz javnih i privatnih izvora, pri čemu finansijska sredstva nisu srazmerna uloženom radu i događa se da se ljudski resursi iscrpljuju ili da ih je teško zadržati. Sa druge strane, iako organizacije smatraju da brinu o mentalnom zdravlju osoblja i da imaju prilike za usavršavanje, zaključak je da se ovo dešava situaciono, onda kada se pojave prilike koje je potrebno iskoristiti i izazovi na koje je važno odgovoriti. Sistemi, strukture i procedure su ono što bi organizacije trebalo da unapređuju – naime, organizacije percipiraju strateški plan kao važan, ali druga operativna dokumenta i interne procedure im nisu u fokusu. Većina organizacija je aktivna u domenu javnog zagovaranja ali samo polovina njih učestvuje u procesima donošenja odluka, dok im nedovoljna komunikacija sa relevantnim akterima iz okruženja onemogućava delotvorniji uticaj.

⁴ Škorić, J. (2019) Organizacije civilnog društva kao podrška obrazovnoj inkluziji romske dece u AP Vojvodini – doktorska disertacija. Beograd: Fakultet političkih nauka

⁵ Bogdanović, A., Todorović, M.Z. (2024) Začarani krugovi – prakse, prepreke i potrebe organizacionog razvoja organizacija civilnog društva u Srbiji. Beograd: Beogradska otvorena škola

Godišnji izveštaj Evropske komisije za Srbiju iz 2023. godine⁶ navodi da su potrebni dalji naponi kako bi se osigurala sistematska i istinska saradnja između Vlade i civilnog društva. U izveštaju se navodi da podsticajno okruženje za formiranje, rad i finansiranje organizacija civilnog društva tek treba da se uspostave na terenu.

Nalazi dostupnih istraživanja ukazuju na to da se u Republici Srbiji promenio kontekst u kome funkcionišu organizacije civilnog sektora, ali i da je samo njihovo funkcionisanje izmenjeno. Podaci ukazuju na to da bi bilo značajno jačati sveukupne kapacitete organizacija, kao i da bi trebalo unaprediti saradnju i kontakte među njima. Zanimljiv je podatak da se u proteklih desetak godina povećao broj organizacija civilnog društva, ali da su saradnja i umrežavanje među njima znatno slabije, odnosno da mnoge organizacije funkcionišu potpuno „za sebe“.⁷ Prema Izveštaju o radu Agencije za privredne registre⁸, broj registrovanih udruženja na dan 31.12.2022. godine iznosio je 36.483, dok je broj registrovanih zadužbina i fondacija dostigao 1.022. U poređenju sa 2018. godinom povećao se i broj udruženja i broj fondacija i zadužbina, ali se u Izveštaju skreće pažnja na to da je značajan broj udruženja neaktivan.

Važno je napomenuti da različite analize ukazuju na činjenicu da postoje tri oblasti u kojima bi civilni sektor u Srbiji trebalo dalje da se razvija, a za šta je takođe neophodna dodatna podrška. Tu spadaju: jačanje sveukupnih kapaciteta (uključujući povećanje broja članova i unapređenje njihove stručnosti), veća saradnja i umrežavanje, kao i unapređenje odnosa sa organima lokalne samouprave.⁹

Istraživanje o kapacitetima i potrebama organizacija civilnog društva i neformalnih grupa¹⁰, koje je sprovedla „Grupa 484“ upućuje na nekoliko značajnih nalaza. Pre svega, pokazalo je da se organizacije najčešće bave aktivizmom u zajednici, zaštitom životne sredine, zaštitom ljudskih prava, podrškom socijalno ugroženim grupama, kulturom i umetnošću, obrazovanjem i podsticanjem i promovisanjem kulturne raznolikosti. Osim toga,

⁶European commission (2020) European progress report – Serbia 2023, dostupno na: [SWD_2023_695_Serbia.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/swd2023_695_serbia.pdf)

⁷ Đurović, A., Pavlović, M., Višković, v. (2019) Potreba za promenom – analiza kapaciteta organizacija civilnog društva u Srbiji za javno zagovaranje. Beograd: Beogradska otvorena škola.

Radovanović, G., Stevkovski, D. (2020). Analiza potreba i kapaciteta mreža organizacija građanskog društva u Srbiji. Beograd: Predstavništvo HELVETAS Swiss Intercooperation SRB.

⁸ Agencija za privredne registre (2023) Godišnji izveštaj o radu. Beograd: Agencija za privredne registre

⁹ IPSOS Strategic Marketing i Dubravka Velat (2019). Sektor građanskog društva u Srbiji u 2019. godini Ocena stanja u organizacijama građanskog društva u Srbiji. Beograd: Predstavništvo HELVETAS Swiss Intercooperation SRB.

¹⁰ Grupa 484 (2021) Izveštaj o kapacitetima i potrebama organizacija civilnog društva i neformalnih grupa, dostupno na: <https://www.grupa484.org.rs/h-content/uploads/2021/02/Izves%CC%8Ctaj-o-kapacitetima-i-potrebama-OCD-i-neformalnih-grupa-grupa-484.pdf>, posećeno 28.05.2024.

najveći broj organizacija nema zaposlene osobe, a mali broj ih ima do 10 zaposlenih. Članovi organizacija su najčešće starosti od 31 do 48 godina, a najmanje je onih koji su stariji od 49 godina. U obrazovnoj strukturi prevladava fakultetsko obrazovanje, zatim srednjoškolsko i u veoma malom procentu osnovnoškolsko. Ono što je interesantno i što je ovo istraživanje ponudilo bio je takozvani profil prosečne organizacije koji podrazumeva Udruženje građana nastalo u poslednjoj deceniji ili u poslednjih tri do pet godina; koje ima članstvo do 10 osoba (koje najčešće čine fakultetski obrazovane žene srednjih godina); nema stalno zaposlene ili ih ima malo. Kada je reč o aktivnostima, najčešće sprovode promotivne, edukativne aktivnosti, pružaju direktne usluge ili se bave monitoringom i zagovaranjem, kao i aktivizmom u oblasti kulture i umetnosti. Svoje aktivnosti usmeravaju ka mladima, svim pripadnicima zajednice, ženama ili deci.

Drugo istraživanje koje se bavilo učešćem civilnog sektora u strateškom planiranju na lokalnom nivou¹¹, a koje je obuhvatilo uzorak od 103 opštine/grada, ukazalo je na to da je tek u jednoj trećini opština i gradova civilno društvo bilo uključeno u izradu svih do sada usvojenih strategija i planova. Najveći broj gradova/opština u ovom istraživanju naveo je da ova dokumenta donosi u konsultacijama sa svim zainteresovanim stranama, dok ima i onih koji su bili izričiti u tome da nisu uključile civilni sektor u donošenje ovih dokumenata. Najčešće forma učešća organizacija civilnog društva u donošenju strateških dokumenata bilo je učešće predstavnika OCD u radnim grupama, kao i učešće u javnim raspravama. Ipak, organizacije civilnog društva su, prema nalazima ovog istraživanja, retko uključivane u procenu efekata implementacije strateških dokumenata.

Kada je reč o finansiranju aktivnosti organizacija, neki od izazova sa kojima se suočavaju, a koji su vezani za finansiranje iz javnih sredstava su sledeći: slabo razvijena praksa konsultacija sa OCD prilikom planiranja prioriternih aktivnosti i kriterijuma konkursa; odsustvo koordinacije između državnih organa u pogledu definisanja oblasti finansiranja i dinamike raspisivanja konkursa; komplikovanost procedura i njihovo trajanje u odnosu na vreme koje ostaje za realizaciju projekta; nedostatak kapaciteta - broja i obučenosti zaposlenih u organima javne uprave o pravnom okviru za finansiranje OCD; odsustvo jasnih procedura koje obezbeđuju sprečavanje sukoba interesa; nedovoljna transparentnost organa javne vlasti u pogledu izveštavanja o utrošenim sredstvima na godišnjem nivou; odsustvo dugoročnih planova za finansiranje OCD iz budžetskih sredstava, usklađenih sa prioritetima i

¹¹ Belkić, V., Jović, D., (2015) Učešće civilnog sektora u strateškom planiranju na lokalnom nivou. Beograd: Centar za ravnomerni regionalni razvoj CenTriR

ciljevima strateških dokumenata i drugi izazovi koji su prepoznati u Strategiji za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022 – 2030¹².

Istraživanje koje je sprovedeno 2023. godine¹³ ukazalo je na činjenicu da je pandemija COVID -19 snažno uticala na funkcionisanje i održivost organizacija civilnog društva. Naime, od 2019. godine se beleži pogoršanje organizacionih kapaciteta pri čemu su neke organizacije bile primorane da zatvore svoje kancelarije. One koje su opstale su najčešće u radu bile usmerene sredstvima donatora u skladu sa čim su prilagođavale svoj rad i prepoznao se nedostatak fokusiranog rada sa ciljnim grupama kojima pružaju podršku. Sa druge strane, nedostatak stalno zaposlenih je dodatno otežavao situaciju, a tokom 2019. i 2020. došlo je i do odliva kadra koji je iz civilnog sektora prešao u javni ili privatni, pri čemu su neophodne dodatne analize kako bi se utvrdili razlozi za ovu migraciju. Značajan broj organizacija je nakon pandemije prijavio visok nivo sagorevanja osoblja, posebno kada se ima u vidu da Republika Srbija ima najnižu stopu volontiranja i da zaposleni nisu imali adekvatnu podršku. Najveće izazove ove prirode osetili su zaposleni u Vojvodini i Jugoistočnoj Srbiji. Ipak, važno je napomenuti da su lokalne inicijative postigle uspeh u lokalnom organizovanju budući da su i tokom pandemije pokretale pitanja značajnih za zajednicu i da je bilo zabeleženo i uključivanje građana i građanki u ove inicijative. Tokom 2019. godine finansijska održivost organizacija bila je prilično slaba, pri čemu se beleži smanjenje donacija organizacijama od strane korporativnog sektora a povećava se broj donacija koje usmeravaju pojedinci. I dalje se aktivnosti civilnog sektora dominantno finansiraju od strane inostranih donatora, a postoje razlike između malih, srednjih i velikih organizacija u pogledu sistema finansijskog upravljanja i obezbeđivanja revizije. Veće organizacije i fondacije u ovom domenu imaju razvijene sisteme, dok male koriste samo računovodstvene usluge, i to najčešće kada podnose godišnji finansijski izveštaj.

Istraživanje “Indeks održivosti civilnog društva“¹⁴ ukazuje na to da je ukupna održivost civilnog društva u Republici Srbiji pogoršana, što se tokom 2022. godine posebno ogledalo na poljima pravne i finansijske održivosti. Što se tiče organizacionih kapaciteta, navodi se da postoji značajan jaz koji je uslovljen veličinom organizacije, godinama rada, geografskim fokusom kao i oblašću delovanja. Nekoliko većih organizacija i dalje pruža

¹² Strategija o stvaranju podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022 – 2030, *Službeni glasnik RS*, br.23/2022.

¹³ Gligorijević, N. (2023) Vodič za održivost organizacija civilnog društva -briga o zaposlenima-fer odnos u fokusu. Beograd: ACT, Helvetas i Građanske inicijative

¹⁴Selaković, B., Srećković, D., Galonja, A. (2023). Indeks održivosti organizacija civilnog društva. Beograd: Nacionalna koalicija za decentralizaciju

podršku u smislu znanja i veština kroz mentorstvo i obuku lokalnim i srednjim organizacijama. Podaci o upravljanju kao i prethodnih godina, navode da samo iskusnije OCD imaju solidan sistem upravljanja kroz upravne odbore, jasne podele odgovornosti i druge strukture. Većini organizacija nedostaju rukovodeće strukture i procedure, što je najčešće posledica ljudskih resursa i znanja. Osoblje se najčešće angažuje kratkoročno, na osnovu projektnog finansiranja, dok samo mali broj organizacija ima stalno zaposlene. Pogoršanju stanja u domenu finansijske održivosti značajno je doprinela ekonomska kriza i velika inflacija koje su dodatno opteretile manje i srednje organizacije van velikih gradskih sredina. Pored toga, smanjenja je i korporativna filantropija, što se takođe negativno odrazilo na rad organizacija.

Indeks održivosti organizacija civilnog društva posmatra i stanje u oblasti pružanja usluga. Budući da pružanje usluga socijalne zaštite predstavlja značajan segment rada i funkcionisanja organizacija, na ovom mestu je važno istaći da su reformski procesi koji su započeti 2000. godine doneli značajne novine, akcentujući važnost razvoja usluga u zajednici, podršku porodici i prevenciju institucionalne zaštite svih korisničkih grupa. Za organizacije civilnog društva posebno je značajno to što je [Zakon o socijalnoj zaštiti iz 2011.](#)¹⁵ godine otvorio mogućnost da se organizacije jave kao pružaoci usluga socijalne zaštite i time afirmisao značaj pluraliteta pružalaca usluga socijalne zaštite. Ovaj trend je deo procesa decentralizacije i promenjenog shvatanja uloge države u oblasti brige o najranjivijim društvenim grupama, u koje spadaju i deca. Sistem kvaliteta pružanja usluga zasniva se na standardizaciji usluga socijalne zaštite, sistemu nadzora, kao i akreditaciji programa obuka za stručno usavršavanje zaposlenih, akreditaciji programa pružanja usluga, kao i supervizijskoj podršci. Ipak u praksi usluge socijalne zaštite nemaju potrebnu teritorijalnu zastupljenost i rasprostranjenost niti su dostupne svima kojima su potrebne. Sa aspekta pružalaca usluga, može se reći da najveći broj usluga i dalje pružaju pripadnici javnog sektora.

[Strategija o stvaranju podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022 – 2030](#)¹⁶ navodi da je veoma važno koristiti ekspertizu OCD koje rade sa ranjivim i višestruko marginalizovanim grupama kako bi se unapredila znanja i veštine zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite za primenu međunarodnih standarda u radu sa ranjivim grupama. Sa druge strane, bilo bi značajno uključiti organizacije civilnog društva u

¹⁵ Zakon o socijalnoj zaštiti "Sl. glasnik RS", br. 24/2011 i 117/2022

¹⁶ Strategija o stvaranju podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022 – 2030, *Službeni glasnik RS*, br.23/2022.

evaluaciju usluga koje se pružaju na lokalnom nivou, ali i izmestiti direktno pružanje usluga iz centra za socijalni rad, a prepustiti pružanje usluga u zajednici organizacijama civilnog društva. Pored toga, pomenuta Strategija navodi da bi bilo značajno razmotriti i proširenje uloga organizacija kao pružalaca usluga u oblastima u kojima imaju ekspertizu poput rada sa licima koja se leče od bolesti zavisnosti, LGBT+ osobama, žrtvama nasilja u porodici, itd.

Ipak, pomenuti Indeks održivosti civilnog društva ¹⁷ ukazuje na to da se organizacije i dalje suočavaju sa brojnim izazovima na putu pružanja usluga. Zahtevi i standardi licenciranja su previsoki za organizacije, a one koje imaju licencirane usluge neretko oklevaju da se registruju za javne nabavke kako usled brige o složenosti procedure, tako i usled stava da je proces netransparentan. Kao i prethodnih godina, ni tokom 2022. godine Vlada nije predstavljala značajniji izvor finansija za usluge koje pružaju iskusne i nezavisne organizacije. Dostupni podaci odnose se uopšteno na organizacije civilnog društva, s tim što nema posebno izdvojenih podataka za organizacije koje rade sa decom i za decu. U tom smislu veoma je značajno sprovođenje ovog istraživanja kroz koje su sagledane potrebe i izazovi sa kojima se suočavaju organizacije koje rade sa decom i za decu.

¹⁷ Selaković, B., Srećković, D., Galonja, A. (2023). Indeks održivosti organizacija civilnog društva. Beograd: Nacionalna koalicija za decentralizaciju

**Metodologija
istraživanja**

Metodologija istraživanja

Kako bi se mapirale potrebe organizacija civilnog društva koje rade sa decom i za decu, kreiran je onlajn upitnik kroz koji su prikupljeni različiti podaci o kapacitetima, resursima i potrebama ispitanih organizacija. Upitnik je sadržao pitanja koja su se odnosila na različite oblasti funkcionisanja i upravljanja organizacijom, kao što su: opšti podaci o organizaciji i oblasti delovanja, ciljna grupa, programske aktivnosti, finansijski aspekt, ljudski resursi, obuke za zaposlene, prostorije za rad, sistemi i strukture, komunikacija, odnosi sa drugim akterima, umrežavanje, izazovi u funkcionisanju, izgradnja kapaciteta organizacija.

Uzorak ispitanika bio je prigodan, organizacije civilnog društva su pozvane kroz različite komunikacione kanale da odgovore. Takođe, organizacije su bile zamoljene da jedan njihov predstavnik prikupi podatke o svim aspektima i popuni upitnik kako bi se izbeglo dupliranje odgovora. Upitnik je distribuiran tako da uključi i „male“ i „velike“ organizacije koje su raspoređene u različitim regionima, kao i gradovima i opštinama. Takođe, selektovane su organizacije koje se međusobno razlikuju po broju realizovanih projekata, vrsti projekata i programskih aktivnosti, užoj ciljnoj grupi, načinima finansiranja i drugim relevantnim faktorima sa namerom da se dobije objektivni uvid u stanje i potrebe organizacija koje rade za decu i sa decom. Ukupan broj organizacija koje su učestvovala u istraživanju je bio 78, a upitnik je bio dostupan za popunjavanje tokom aprila i maja 2024. godine.

U cilju obrade podataka korišćen je statistički paket IBM SPSS 23. U prvom delu korišćena je deskriptivna statistika, kroz koju je opisan uzorak ispitanih organizacija i učestalost istraživanih pojava i odgovora ispitanika, dok je u drugom delu korišćen t-test za nezavisne uzorke i jednosmerna ANOVA, u svrhu testiranja razlika između organizacija po različitim parametrima.

Kako bi se dobijeni nalazi produbili i analizirale najznačajniji aspekti organizovane su fokus grupe sa predstavnicima organizacija koje rade sa decom i za decu. U ovom delu terenskog istraživanja realizovane su, tokom aprila meseca 2024. godine, četiri fokus grupe na kojima je prisustvovalo 23 predstavnika organizacija civilnog društva.

Predstavnici su najvećim delom bili iskusni profesionalci, delegirani u ime organizacija koje imaju višegodišnje iskustvo rada sa decom ili za decu. Organizacije koje su uključene u rad fokus grupa se dominantno bave temama koje pripadaju oblasti socijalne zaštite i obrazovanja, pojedine omladinskim radom i ekologijom, s tim da u svoj rad uključuju različite grupe dece.

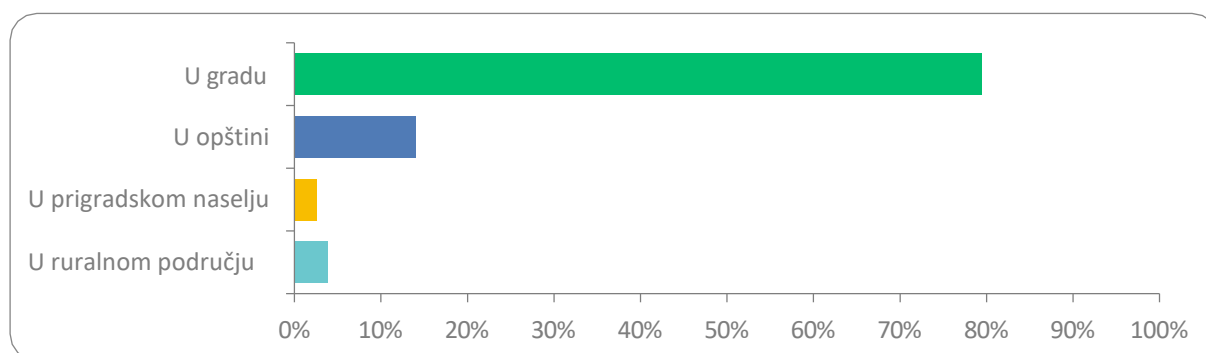

**Rezultati
istraživanja**

Opšti podaci o organizacijama

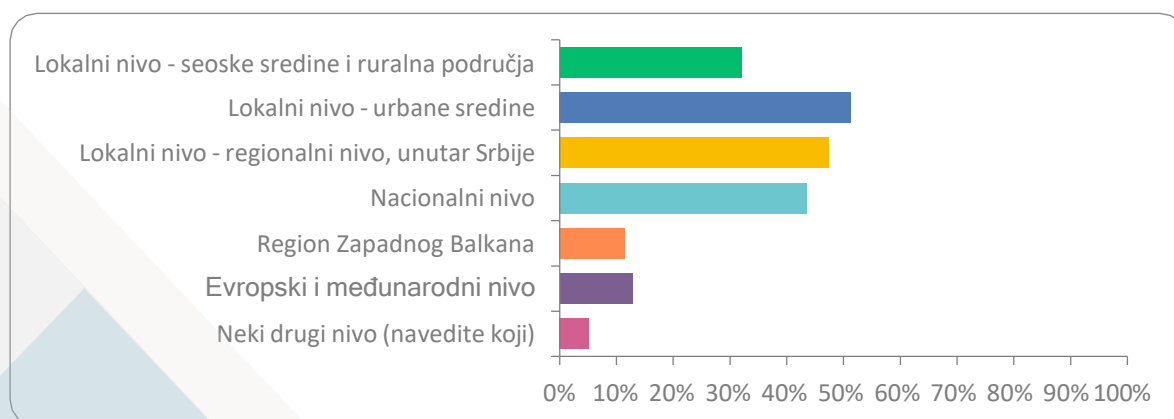
Najveći broj organizacija koje su učestvovala u ovom istraživanju ima sedište u gradu (79.5%), dok malo njih deluje u prigradskom naselju ili ruralnom području (Grafikon 1).

Grafikon 1: *Sedište organizacije*

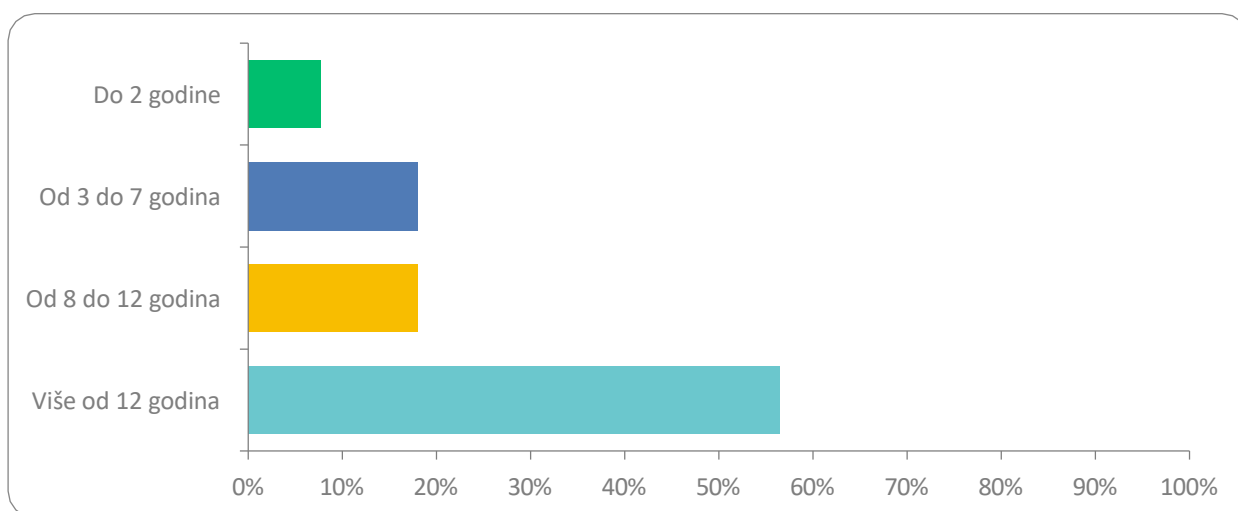
Dobijeni odgovori ukazuju na to da organizacije najčešće deluju na lokalnom (51.3%), regionalnom (47.4%) i nacionalnom nivou (43.6%). Pored toga, 12,8% organizacija deluje i na evropskom i međunarodnom nivou. Ovi podaci su značajni u kontekstu daljeg tumačenja rezultata, pošto se pokazalo da je najveći broj organizacija dobro prepoznat u lokalnoj zajednici gde postoje i rade, od strane korisnika i partnerskih organizacija. Ali je isto tako istaknut i problem neprepoznavanja od strane lokalne zajednice, najčešće kada su u pitanju finansijska održivost i obezbeđivanje prostora za rad (Grafikon 2).

Grafikon 2: *Nivo na kom deluje organizacija*

Više od polovine ispitanih organizacija postoji duže od 12 godina (56.4%). Interesantno je da je procenat organizacija koje postoje od 3 do 7 i od 8 do 12 godina isti, i iznosi 18%. Najmanji procenat uključenih organizacija postoji manje od dve godine i iznosi 7,69%. Ovaj podatak, iako ukazuje na najmanji broj organizacija, takođe je značajan jer se upravo organizacije koje kraće postoje suočavaju sa različitim izazovima i često im je potrebna i mentorska podrška u određenim oblastima. O tome su govorili i učesnici na fokus grupama, s obzirom na činjenicu da su svi u ranijem periodu prošli kroz faze građenja i razvijanja organizacija (Grafikon 3).

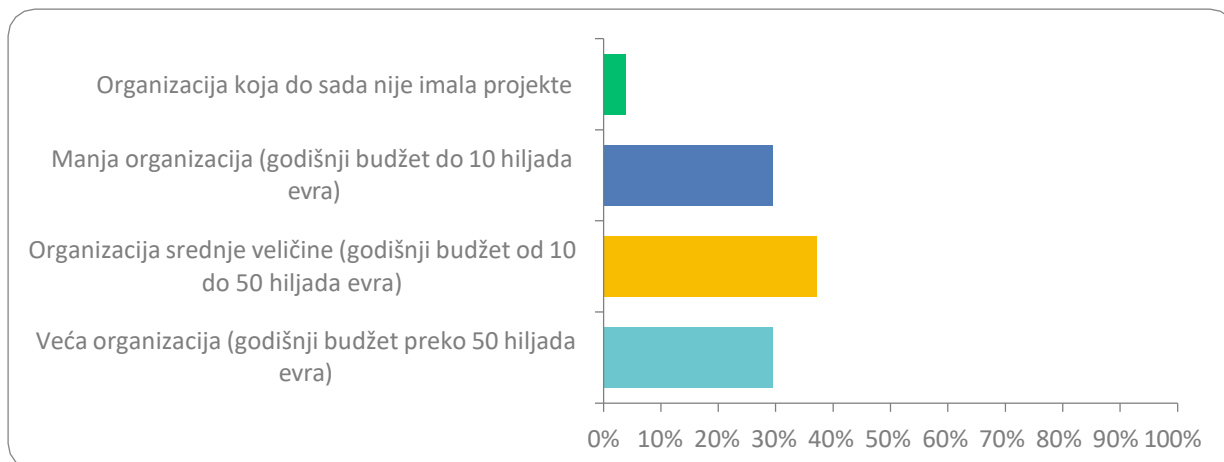
Grafikon 3: Vremenski okvir postojanja organizacije

Organizacije su imale približnu distribuciju kada je reč o njihovoj veličini¹⁸, sa izuzetkom onih koje do sada nisu imale projekte (3.85). Primetno je da najveći broj organizacija spada u kategoriju organizacija srednje veličine, odnosno organizacija koje imaju godišnju budžet od 10 do 50 hiljada evra, njih 37,2%. I kod ovog pitanja se pokazalo da je isti procenat organizacija koje imaju godišnju budžet do 10.000 evra i sebe svrstavaju u kategoriju „manjih“ organizacija, kao i procenat „velikih“ organizacija koje imaju godišnji budžet preko 50 hiljada evra. Taj podatak iznosi 29,5%. Po pitanju organizacija koje do sada nisu imale projekte, bilo bi korisno dalje istraživati načine na koje obezbeđuju finansiranje, s obzirom na to da se najveći deo organizacija finansira iz fondova međunarodnih donatora, odnosno iz javnih fondova (Grafikon 4).

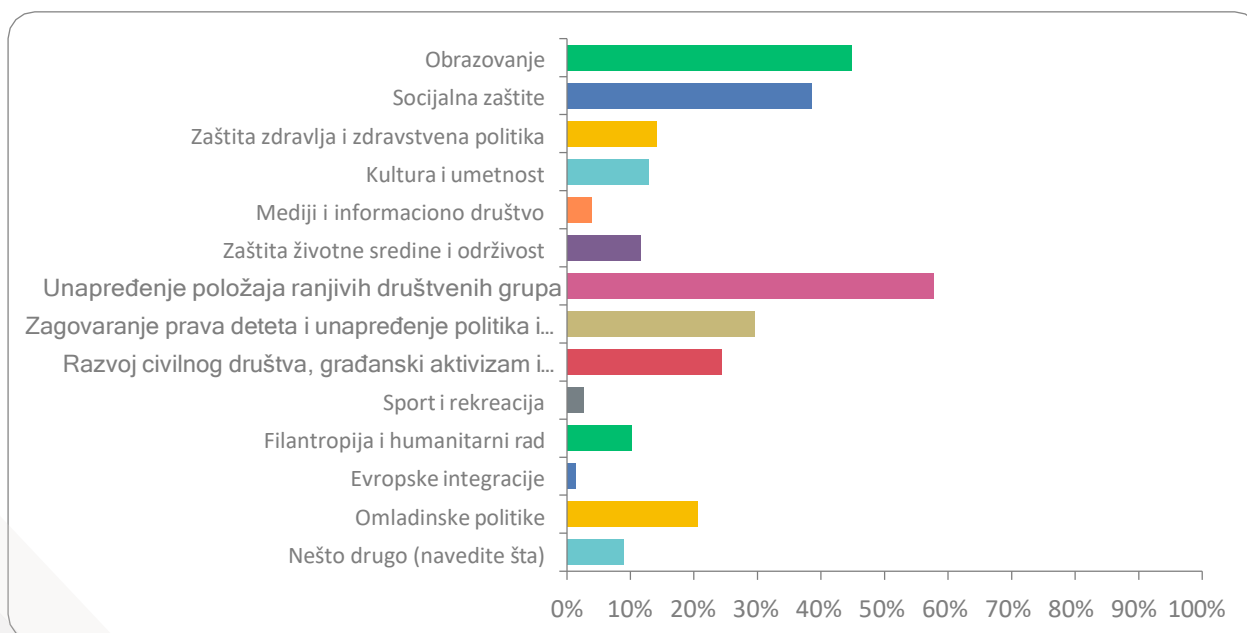
¹⁸ U ovom pitanju veličina organizacije, odnosno njihova podela na manje, srednje i veće podrazumevala je delu u odnosu na ukupan godišnji prihod koji organizacija ostvaruje.

Grafikon br.4: Stepen razvijenosti organizacije

Kada se pogleda oblast delovanja organizacija, najveći procenat se bavi unapređenjem položaja ranjivih društvenih grupa, 57,7%. Na drugom mestu su organizacije iz oblasti obrazovanja, njih 44,9%, dok su na trećem mestu organizacije iz oblasti socijalne zaštite, 38,5%. Najređe zastupljene oblasti su evropske integracije (1.3%), sport i rekreacija (2.6) i mediji i informaciono društvo (3.9%) (Grafikon 5).

Grafikon 5: Oblasti delovanja organizacija

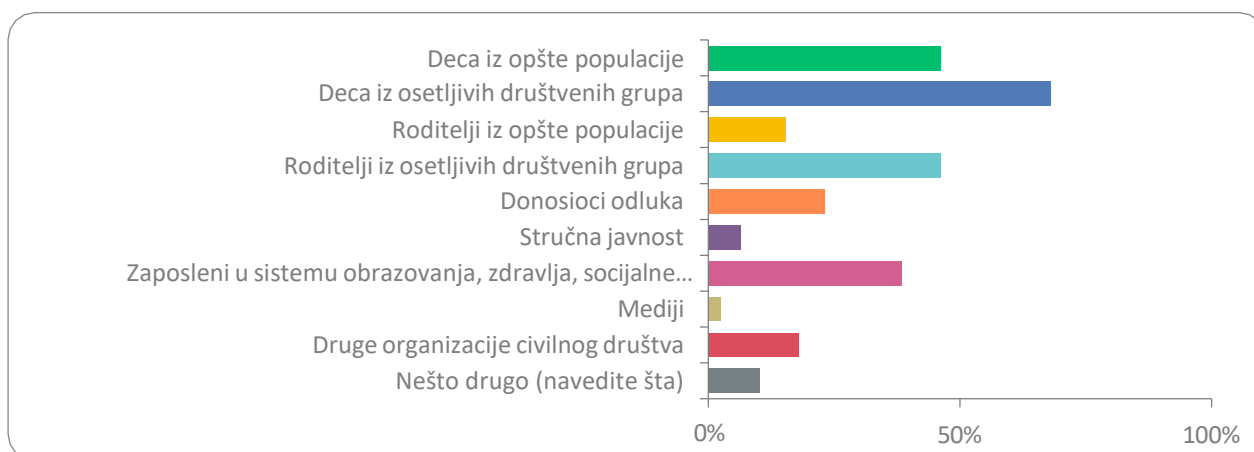

Kada su u pitanju fokus grupe, organizacije koje su bile uključene u ovaj segment istraživanja se dominantno bave temama koje pripadaju oblasti socijalne zaštite i obrazovanja, pojedine omladinskim radom i ekologijom.

Ciljna grupa i programske aktivnosti organizacija

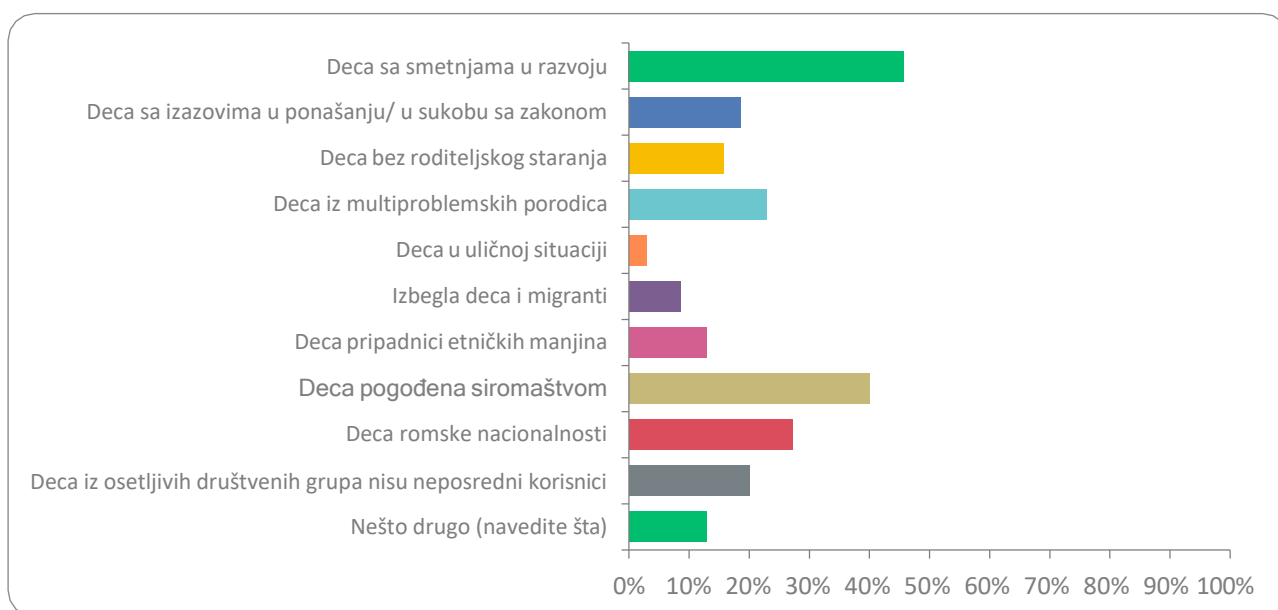
Imajući u vidu da se oko dve trećine organizacija koje su učestvovala u istraživanju javljaju kao direktni pružaoci usluga, značajno je napomenuti da, kada je reč o neposrednim korisnicima usluga, najveći broj organizacija sprovodi svoje aktivnosti sa decom iz osetljivih društvenih grupa (67.9%), decom iz opšte populacije (46.2%), kao i roditeljima iz osetljivih društvenih grupa (46.2%), a najmanje sa medijima (2.6%) (Grafikon 6).

Grafikon 6: *Neposredni korisnici usluga*

One organizacije koje neposredno rade sa decom iz osetljivih društvenih grupa, aktivnosti najčešće sprovode sa decom sa smetnjama u razvoju (45.7%) i onima pogođenim siromaštvom (40%), a najmanje sa decom u uličnoj situaciji (2.9%) i izbeglom decom i migrantima (8.6%) (Grafikon 7).

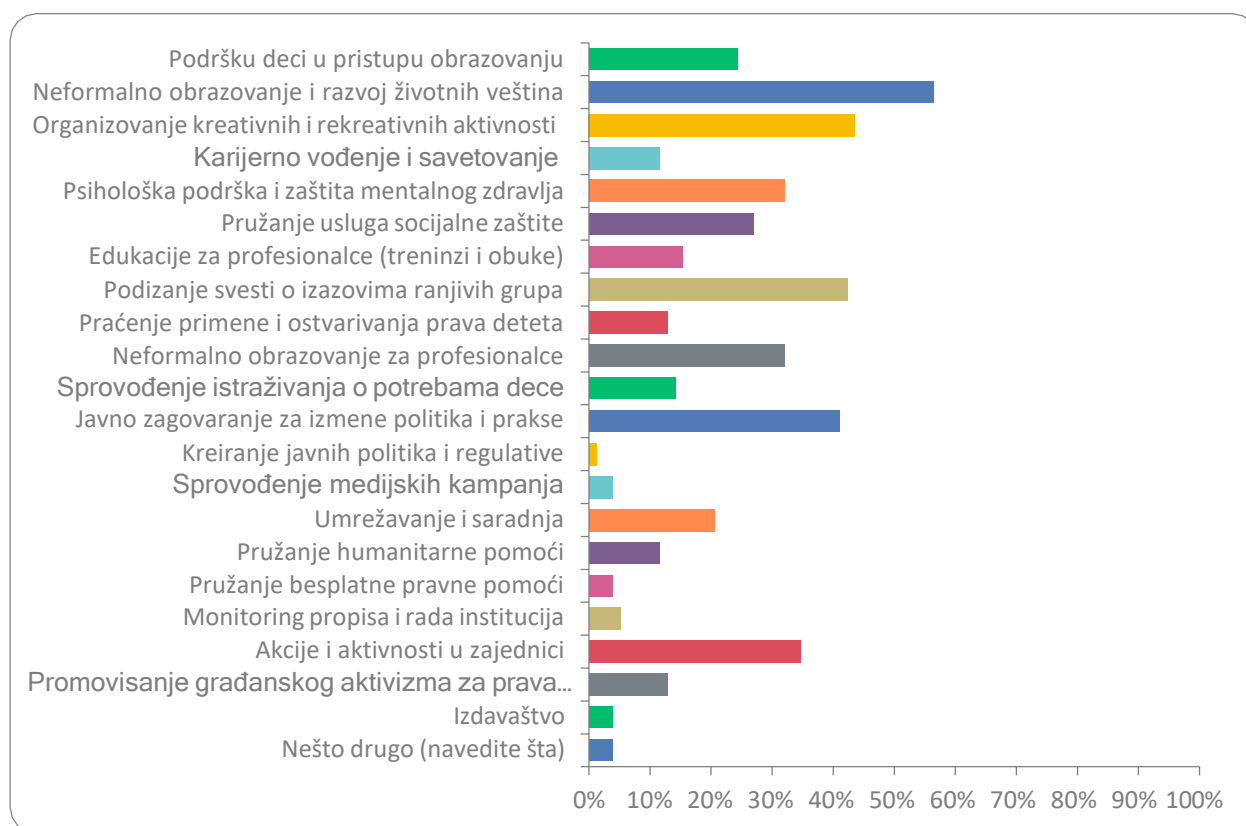
Grafikon 7: Deca iz osetljivih društvenih grupa sa kojima OCD sprovode aktivnosti

Imajući u vidu osetljivost oblasti, ciljne grupe i tema kojima se organizacije bave, bilo je značajno ispitati i koliko su posvećene zaštiti dece od nasilja, zatim integraciji načela rodne ravnopravnosti, kao i participaciji dece u svom radu. Skoro dve trećine ispitanih organizacija ima usvojenu politiku zaštite dece od nasilja (62.8%), a one koje imaju politiku sa visokom prosečnom ocenom, ocenjuju u kojoj meri se primenjuju procedure prijavljivanja i reagovanja u okviru navedene politike, 4.06 na skali od 1 do 5. Takođe, integracija načela rodne ravnopravnosti je dosta visoko ocenjena među ispitanicima (4.38). Nešto niže, ali i dalje visoke prosečne ocene, su i za konsultovanje dece prilikom osmišljavanja projekata i programa (3.81).

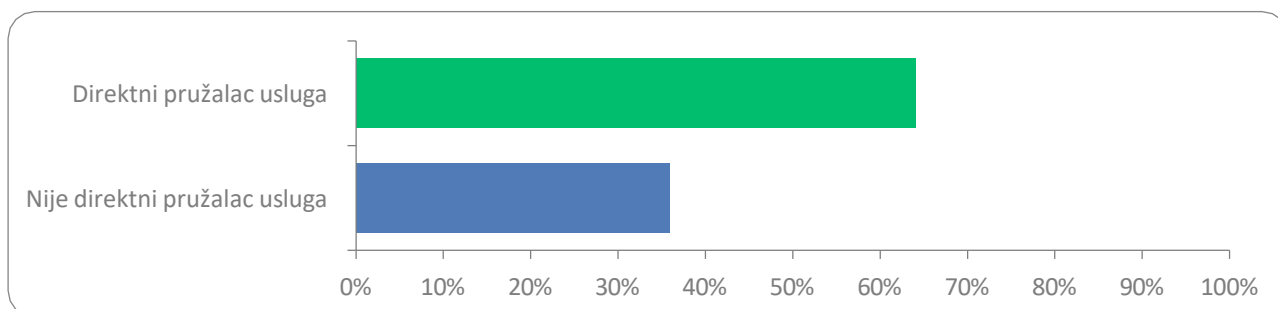
Prikazani su najčešći tipovi aktivnosti koje ispitane organizacije sprovode. Pokazalo se da su to u najvećem procentu aktivnosti kao što je neformalno obrazovanje i razvoj životnih veština dece (56.4%), organizovanje kreativnih i rekreativnih aktivnosti sa decom (43.6%), i podizanje svesti o izazovima sa kojima se suočavaju ranjive kategorije dece (42.3%) (Grafikon 8).

Grafikon 8: Najčešće sprovedene aktivnosti

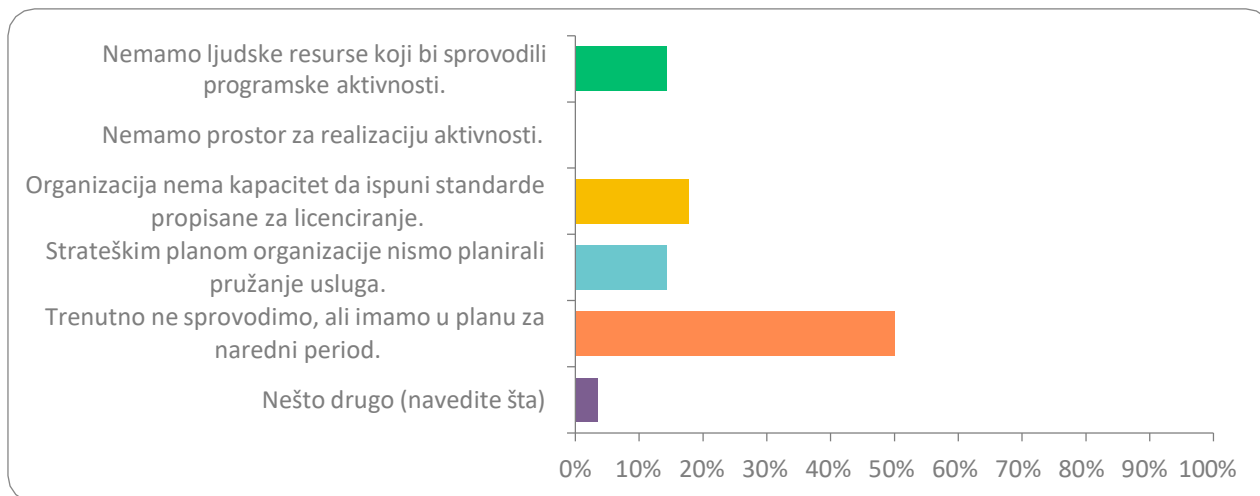
Što se tiče programskih aktivnosti organizacija koje su učestvovalе u istraživanju, oko dve trećine njih naznačile su da su direktni pružaoci usluga (64.1%), dok jedna trećina da to nije (35.9%). Ispitanicima je rečeno da se u datom pitanju pod pojmom usluga misli i na licencirane usluge i na druge usluge socijalne zaštite koje ne spadaju u grupu standardizovanih. U tom smislu, možemo reći da dve trećine organizacija ima direktan kontakt sa ciljnom grupom kroz realizaciju kako licenciranih usluga socijalne zaštite, tako i različitih inovativnih usluga i programa koji su namenjene ciljnoj grupi kojom se bave (Grafikon 9).

Grafikon 9: Organizacije kao pružaoci usluga

Polovina organizacija koje nisu direktni pružaoci usluga socijalne zaštite, odnosno koje ne pružaju ni licencirane, ni druge usluge za koje nisu propisani standardi, odgovara da iako trenutno ne sprovode, imaju u planu da pružaju direktne usluge, dok je sledeći najčešći odgovor da organizacija nema kapacitet da ispuni standarde predviđene za licenciranje (17,8% organizacija), (Grafikon 10).

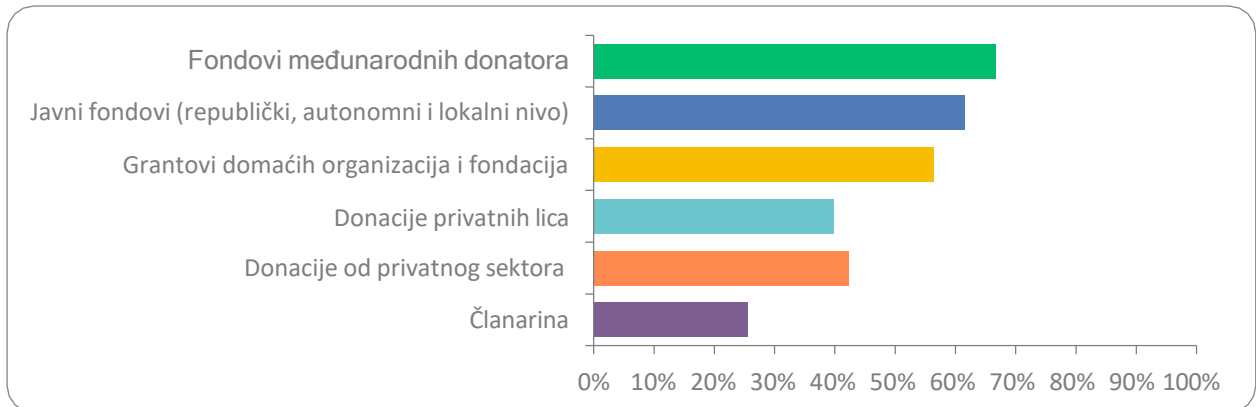
Grafikon10: Razlozi usled kojih organizacije ne pružaju usluge

Finansiranje organizacija

Najveći broj organizacija se finansira iz fondova međunarodnih donatora (66.6%) i državnih javnih fondova (61.5%), a najmanje od članarina (25.64%) (Grafikon 11).

Grafikon 11: *Finansiranje organizacija*

Učesnici fokus grupa naveli su kao poteškoću činjenicu da nema dovoljno poziva donatora koji su namenjeni organizacijama „srednje veličine”. Naime, ovu činjenicu pojašnjavaju time da, dok su bili „manja organizacija” i dok su se razvijali, smatraju da je imalo više prilika i poziva za apliciranje, ali kada su prešli u kategoriju srednje razvijenih organizacija, ne mogu da se prijavljuju na te male pozive i samim tim imaju manje mogućnosti da obezbede finansijska sredstva. Sa druge strane, ističu da nemaju sve organizacije „srednje” veličine kapacitet da realizuju projekte „velikih donatora, kao što su na primer pozivi EU”, te su i sa te strane umanjene mogućnosti za apliciranje. Takođe su učesnici isticali da se i trendovi menjaju, kada je u pitanju donatorska politika, te tako nekada budu prinuđeni da programe i aktivnosti koje realizuju prilagođavaju pozivima donatora.

Predstavnici organizacija na svim fokus grupama su takođe istakli činjenicu da, uprkos tome što su projekti koje su realizovali dobili visoke ocene kroz proces evaluacije i gde je prepoznata potreba za nastavkom aktivnosti, nisu uspeli da obezbede finansije kako bi nastavili sa realizacijom nakon završetka projekta.

Ljudski resursi

Preko polovine organizacija nema zaposlene ni na neodređeno (55.1%) ni na određeno vreme (51.3%), a od onih koje imaju najčešće je to do 5 zaposlenih (32%). Broj eksternih saradnika po ugovoru dosta varira i uglavnom zavisi od projekta do projekta, tako da na ovo pitanje postoji dosta širok spektar odgovora. Od 1 pa sve do 50, prosečan odgovor se kreće oko 5 eksternih saradnika. Slično je i kod broja članova organizacija, gde je prosek na nivou ispitanika ovog istraživanja oko 60 članova, međutim, pojedine organizacije funkcionišu sa njih do 5 članova, dok određeni broj ima i preko 200 članova.

U razgovoru sa predstavnicima organizacija na fokus grupama došli smo do podatka da postoji odliv kadrova, što je posebno vidljivo u manjim sredinama. Učesnici su iznosili da se često dešava da mladi ljudi koji su kvalifikovani i edukovani za rad odlaze iz manjih mesta u veća, u potrazi za bolje plaćenim poslom i uslovima života generalno, te da usled toga ostaju bez kadra, a prethodno su utrošili vreme i različite resurse kako bi ih uveli u posao i obučili.

Kao poseban izazov primećuje se da organizacije ne mogu uvek da garantuju posao za zaposlene nakon završetka projekta jer često nema održivog finansiranja aktivnosti ili usluga koje su razvijane tokom projekta. Takođe, usled ove neizvesnosti ima dosta ljudi koji rade u organizacijama, ali im to nije primarni posao, već dodatni, te organizacije ne mogu u potpunosti da se oslone na njih. U tom kontekstu su učesnici imali i komentar da je aktuelno generalno slabije interesovanje stručnjaka za rad u organizacijama civilnog društva. Pored toga, ukoliko postoje učestale promene na planu ljudskih resursa, to se može odraziti i na kvalitet rada, posebno kada se radi o pružiocima usluga, te bi bilo značajno naći način kako da se dugoročnije obezbedi finansiranje troškova kadrova.

Takođe je na fokus grupama izneto da se primećuje da je manji broj mladih koji su zainteresovani da se bave ovom oblašću, odnosno zaštitom prava deteta. Sa druge strane pojedini predstavnici su iznosili da pokušavaju da neguju volontersku mrežu i da kroz to razvijaju aktivistički duh mladih. Ali ako se pogleda sa druge strane, ukoliko već nemaju dovoljan broj zaposlenih, onda ova vrsta aktivnosti može dodatno trošiti postojeće kapacitete zaposlenih u organizaciji.

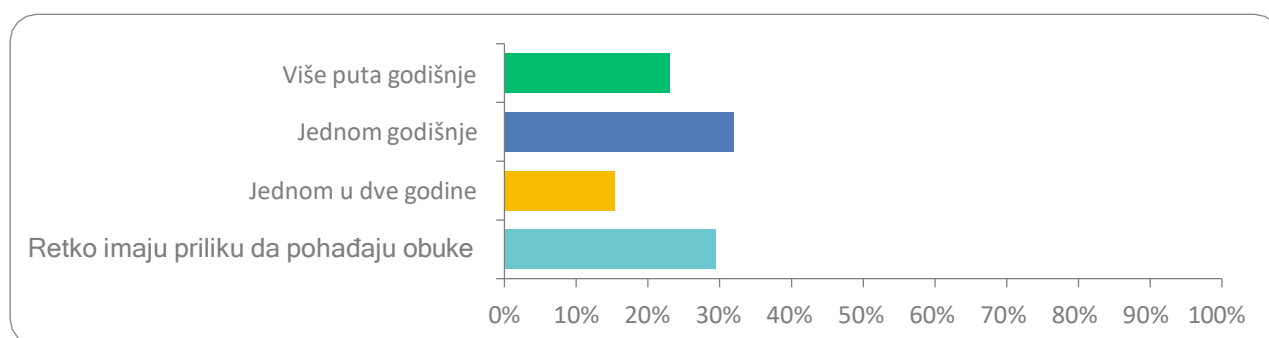
Ono što je prepoznato kao poseban izazov kada su u pitanju ljudski resursi jeste prezasićenje, odnosno profesionalno sagorevanje kod zaposlenih. Pojedine organizacije

uspevaju da obezbede superviziju za svoje zaposlene, te kažu da vide višestruku korist od ovog vida podrške, ali se opet prepoznaje pitanje finansijskih sredstava koja treba obezbediti kako bi se pokrili troškovi supervizora. Pojedine organizacije iako prepoznaju da bi to bilo korisno za njihove zaposlene, nisu uvek u mogućnosti da obezbede finansije za supervizijsku podršku.

Obuke za zaposlene

Manje od četvrtine organizacija (23.08%) ima prilike da njihovi zaposleni i saradnici pohađaju obuke više puta godišnje, dok gotovo trećina ispitanika (29.49%) izjavljuje da retko imaju prilike da pohađaju obuke, što se u ovom pitanju odnosi na ređe od jednom u dve godine (Grafikon 12).

Grafikon 12: Učestalost obuka za zaposlene

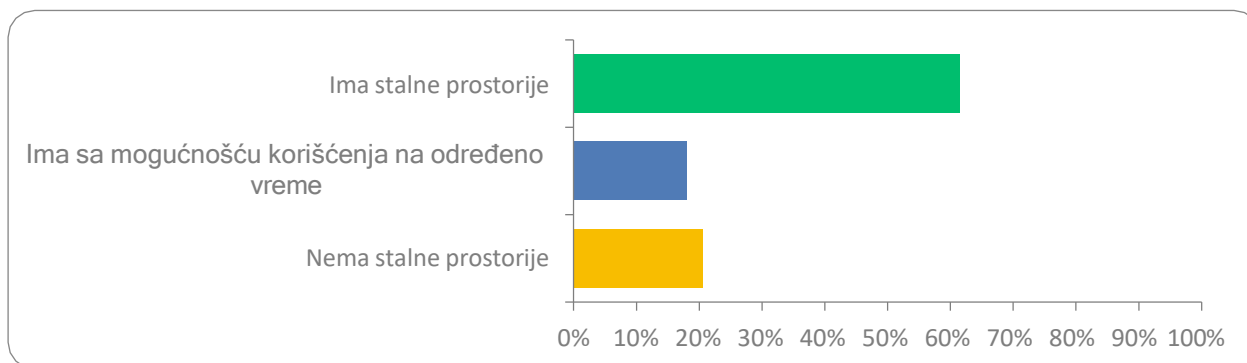

Na fokus grupama, s obzirom na činjenicu da su većinom bili iskusni profesionalci, kao predstavnici organizacija, istakli su da su već imali dosta prilika za edukaciju, da je to možda potrebnije za mlađe radnike, ali da svakako imaju veliki potencijal kada su u pitanju obuke koje mogu da ponude. Tu su mislili kako na akreditovane, tako i na obuke koje nisu akreditovane, bilo u sistemu socijalne zaštite, bilo u sistemu obrazovanja. Obuke koje mogu da ponude odnose se na one o pravima osoba sa invaliditetom, o inkluzivnom obrazovanju, o podršci deci i mladima sa problemima u ponašanju, o uspostavljanju preventivnih usluga namenjenih biološkoj porodici, deci i mladima u uličnoj situaciji, deci i mladima bez roditeljskog staranja, obuke u oblasti mentalnog zdravlja, obuke za uspostavljanje usluga stanovanja uz podršku i sl. Takođe su istakli da pojedine organizacije mogu da pruže podršku drugim kada je u pitanju pisanje programa obuka, projekata, kao i održavanje obuka za prikupljanje sredstava od različitih donatora.

Prostorije za rad

Petina organizacija nema stalne prostorije (20.5%), a prosečan skor ovih organizacija na pitanju koliko im to otežava rad je 3.38 na skali od 1 do 5 (Grafikon 13).

Grafikon 13: *Prostorije za rad*

Kroz fokus grupe su dobijeni podaci da poseban izazov sa kojim se susreću pre svega organizacije koje su pružaoci usluga socijalne zaštite, predstavljaju visoki standardi za licenciranje usluga. Ovi standardi podrazumevaju i standarde u pogledu prostora, te pojedine organizacije nemaju mogućnosti da ih ostvare, odnosno ne mogu da ispune zahteve za dobijanje licence. To se direktno može odraziti i na mogućnosti finansiranja, budući da licencirani pružaoci usluga socijalne zaštite imaju veće šanse da ih lokalna samouprava prepozna i obezbedi finansiranje ukoliko postoji potreba za datom uslugom na nivou lokalne zajednice. Sa druge strane pojedini predstavnici koji dolaze iz organizacije koje su licencirani pružaoci usluga su naveli da je sličan problem i kada je potrebno obnoviti licencu za pružanje određene usluge po pitanju standarda. Takođe, usled nestabilnosti projekata i prihoda, može se dogoditi da organizacija nije više u mogućnosti da plaća zakup prostora i da usled toga ne može da ispuni uslov za obnavljanje licence. Pojedini predstavnici organizacija naveli da su od kada su uspeli da obezbede prostor za organizaciju koji je u trajnom vlasništvu, da su „mirniji i da su rešili jedan od najvećih problema”, učesnica treće fokus grupe.

Sistemi i strukture

Što se tiče odgovora povezanih sa postojećim praksama strateškog i operativnog delovanja, načina upravljanja i transparentnosti, ispitanici su ocenama od 1 do 5 ocenjivali različite tvrdnje (Tabela 1).

Tabela 1: *Delovanje, upravljanje i transparentnost organizacije*

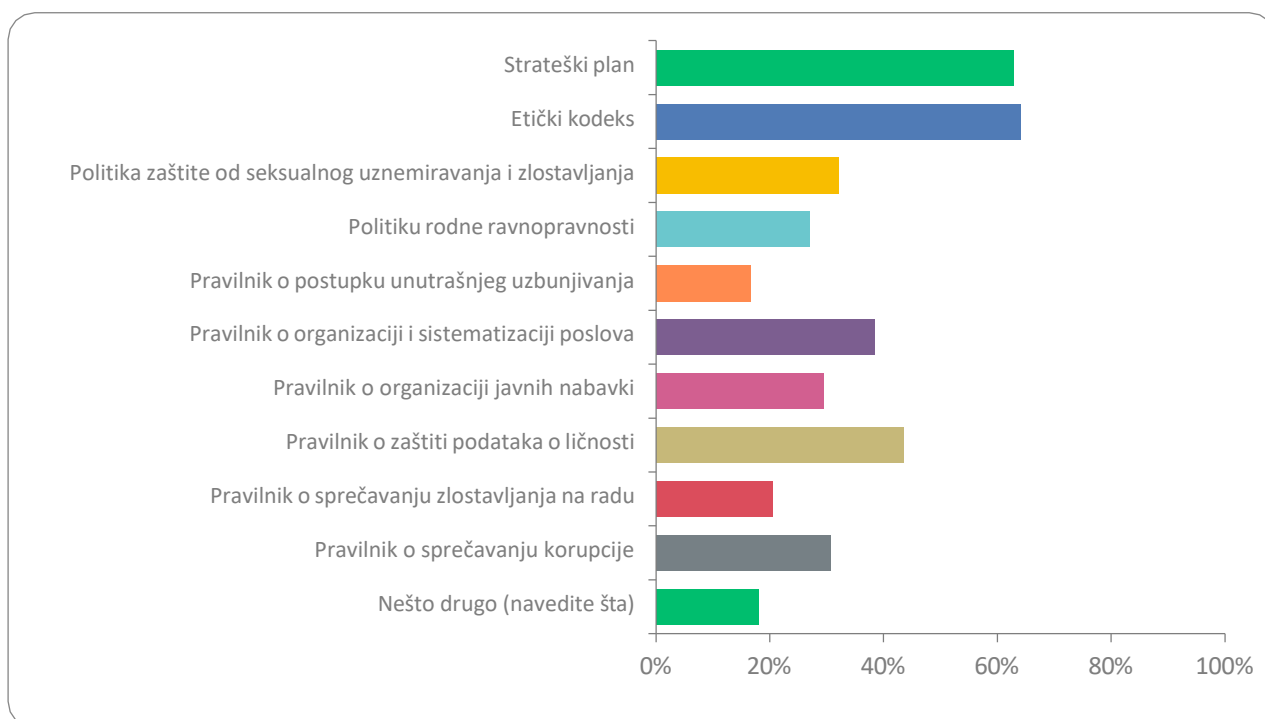
Tvrdnja	N	AS
Vrednosti, misija i vizija organizacije su jasno formulisane	78	4.67
Organizacija ima kapacitet, znanja i resurse za nesmetan rad	78	3.88
Osoblje, volonteri i aktivisti su uključeni u procesu donošenja odluka važnih za organizaciju	78	4.21
U organizaciji se sprovodi proces planiranja aktivnosti na godišnjem nivou	78	4.03
Sprovodimo sopstvena istraživanja	78	3.97
U svom radu formulišemo jasne, merljive i realistične ciljeve zasnovane na potrebama zajednice	78	4.19
Učestvujemo u javnim konsultacijama	78	3.65
Učestvujemo u javnim raspravama	78	3.55
Učestvujemo u radnim grupama i telima za izmenu normativnog i strateškog okvira RS	78	2.88

Kao što se može videti iz Tabele br.1, najveći prosečan skor ima odgovor na pitanje „Vrednosti, misija i vizija organizacije su jasno formulisane.“ – 4.21, a najniži „Učestvujemo u radnim grupama i telima za izmenu normativnog i strateškog okvira RS“ – 3.88. Važno je naglasiti da su visoki prosečni skorovi zabeleženi kod tvrdnji koje su se odnosile na upravljanje i transparentnost, budući da većina organizacija uključuje osoblje, volontere i aktiviste u proces donošenja odluka kao i da nastoji da formuliše jasne, merljive i realistične ciljeve koji su zasnovani na potrebama zajednice.

Na pitanje koje od internih dokumenata organizacija poseduje, najčešći odgovori su etički kodeks (64.1%) i strateški plan (62.8%) (Grafikon 14). Na ovom mestu je važno ukazati da je 32,1% organizacija navelo da ima usvojenu Politiku zaštite od seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja. Interesantno je da 62,8% ima usvojenu Politiku zaštite dece, odnosno razvijene interne mehanizme zaštite dece, a skoro duplo manje Politiku zaštite od seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja. Osnovna razlika između ove dve politike je u tome

što se Politika zaštite dece od nasilja fokusira isključivo na zaštitu dece od bilo koje vrste nasilja, uključujući i seksualno nasilje, dok ova druga politika integriše zabranu seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja u svoju organizacijsku kulturu, odnosno zabranjuje seksualno uznemiravanje i zlostavljanje zaposlenih, saradnika, volontera i drugih aktera povezanih sa organizacijom i predviđa mere zaštite i oporavka za sve potencijalne žrtve. Iz ovih nalaza se može reći da organizacije polažu više pažnje na zaštitu dece od nasilja kroz interne mehanizme zaštite, što je sa aspekta prava deteta pozitivno ali da su manje svesne važnosti razvoja organizacijsku kulture koja promovise punu zabranu seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja (Grafikon 14).

Grafikon 14: *Interna dokumenta organizacija*

Komunikacija

Kada je reč o komunikacionom kanalima i praksi, u globalu organizacije daju visoke ocene na tvrdnje u ovom domenu, pa tako najveću prosečnu ocenu ima tvrdnja „Redovno komuniciramo preko društvenih mreža“ – 4.31, dok je najniža ocena, ali i dalje iznad proseka vezana za praćenje i analiziranje medijskog prisustva organizacije – 3.10 (Tabela 2).

Tabela 2: *Kanali i praksa komunikacije*

Tvrdnja	N	AS
Sadržaj na internet sajtu redovno ažuriramo	78	3.64
Redovno komuniciramo preko društvenih mreža	78	4.31
Prisutni smo u tradicionalnim medijima (radio, televizija, štampa)	78	3.60
Organizacija izrađuje promotivne materijale	78	3.72
Uspostavljamo i održavamo kontakte sa predstavnicima medija	78	3.90
Pratimo i analiziramo medijsku prisutnost organizacije/grupe	78	3.10
Organizacija ima razvijenu komunikacionu strategiju	78	3.31

Odnosi sa drugim akterima

Što se tiče odnosa sa drugim akterima, najviša prosečna ocena se odnosi na saradnju sa udruženjima i neformalnim grupama – 4.54, a najniža je vezana za saradnju sa privrednim sektorom – 3.21. Generalno su, i što se tiče ovog pitanja, ispitanici davali visoke ocene (Tabela 3).

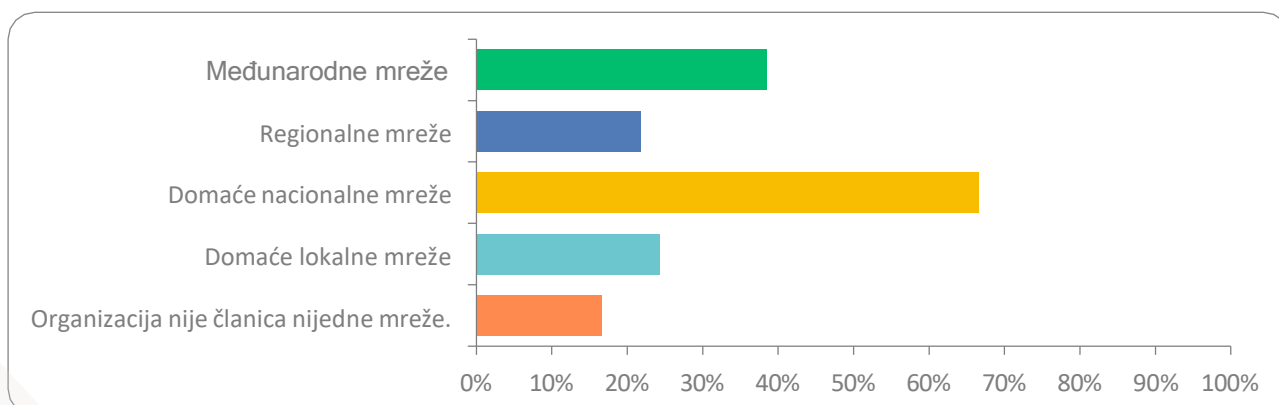
Tabela 3: Odnosi sa drugim akterima

Tvrdnja	N	AS
Članica smo neformalnih i formalnih saveza i koalicija i aktivno doprinosimo njihovom radu	78	3.99
Sarađujemo sa udruženjima i neformalnim grupama	78	4.54
Sarađujemo sa javnom upravom i lokalnom samoupravom	78	3.83
Sarađujemo sa privrednim sektorom	78	3.21
Sarađujemo sa akademskom zajednicom	78	3.62

Umrežavanje

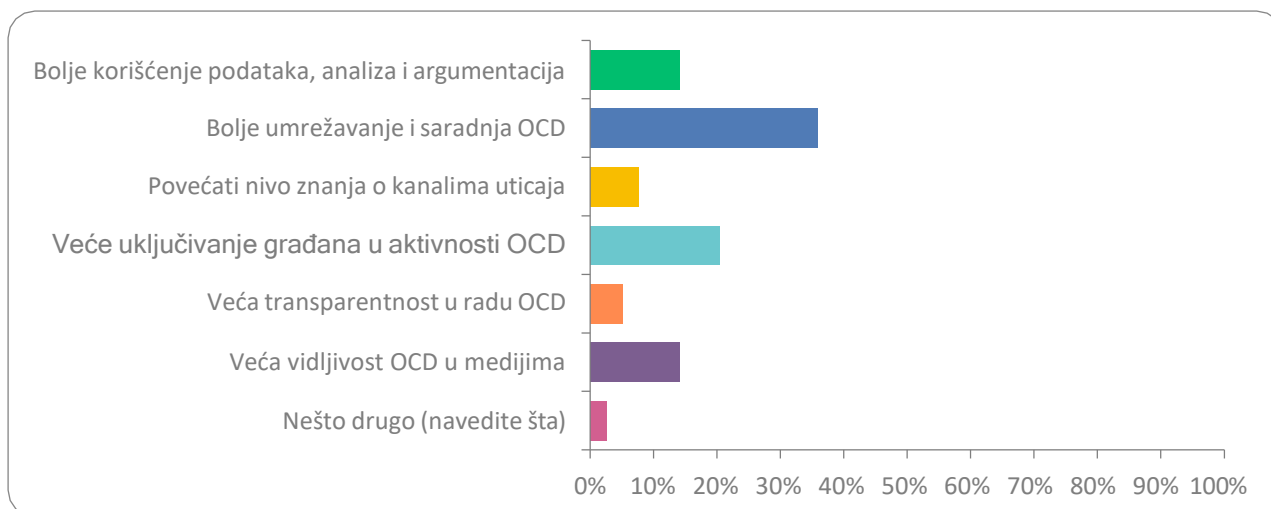
Što se tiče članstva u različitim mrežama, najveći broj ispitanih organizacija su članovi makar jedne mreže, od kojih se ističe članstvo u domaćim nacionalnim mrežama 66.67%, a samo 16.67% organizacija koje su učestvovala u ovom istraživanju nisu članovi nijedne mreže (Grafikon 15).

Grafikon 15: Članstvo u mrežama

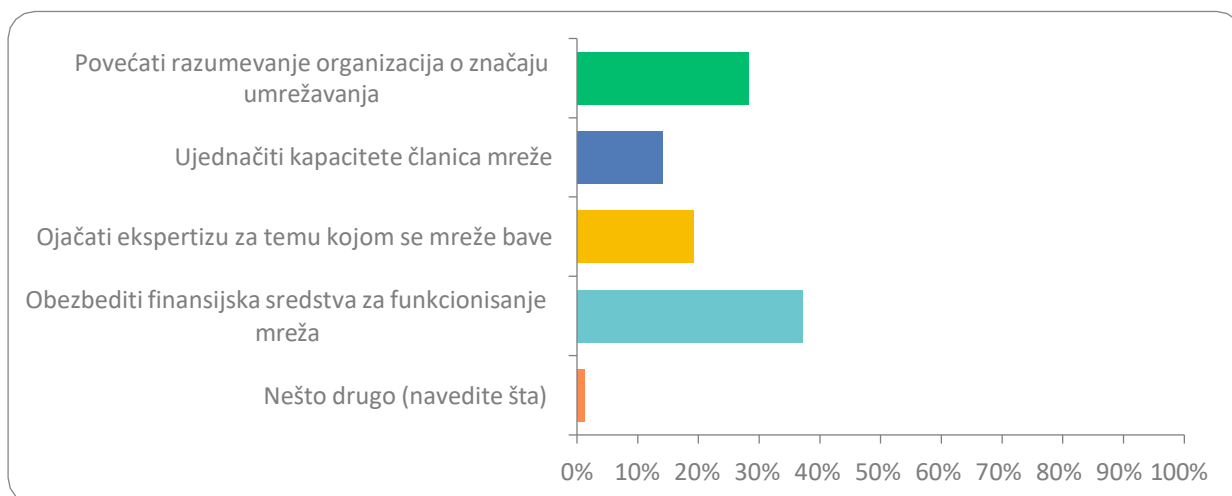
Dva najčešća odgovora kada je reč o stavovima ispitanika šta organizacije civilnog društva treba da rade da bi povećale svoj uticaj su bolje umrežavanje i saradnja OCD 35.90%, kao i veće uključivanje građana u aktivnosti OCD 20.51% (Grafikon 16).

Grafikon 16: Unapređenje uticaja organizacija

U vezi sa prethodnim odgovorima, za bolje umrežavanje OCD većina ispitanih organizacija smatra da je potrebno obezbediti finansijska sredstva za funkcionisanje mreža 37.18%, ali i povećati razumevanje organizacija o značaju umrežavanja 28.21% (Grafikon 17).

Grafikon 17: Predlozi za bolje umrežavanje

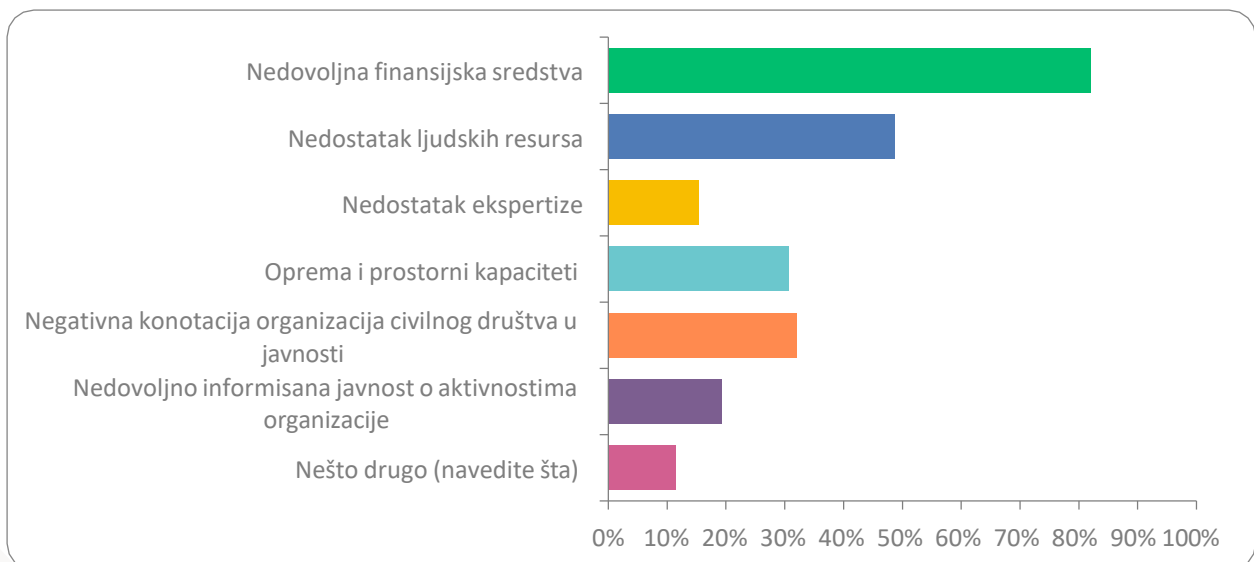

Izazovi u funkcionisanju organizacija

Što se tiče najvećih izazova sa kojima se organizacija suočavaju, ubedljivo najveći broj ističe nedostatak finansijskih sredstava 82.05%, kao i nedostatak ljudskih resursa 48.72%, dok je nedostatak ekspertize među niže ocenjenim stavkama 15.38% (Grafikon 18). Nedostatak prostora je takođe jedan od velikih izazova sa kojima se suočavaju organizacije i to je posebno istaknuto na fokus grupama. Sa druge strane, organizacije koje obavljaju svoju delatnost u većim gradovima su takođe prepoznale da im nedostaje prostor za korišćenje koji bi bio bliži korisnicima, što bi potencijalno doprinelo povećanju dostupnosti usluga.

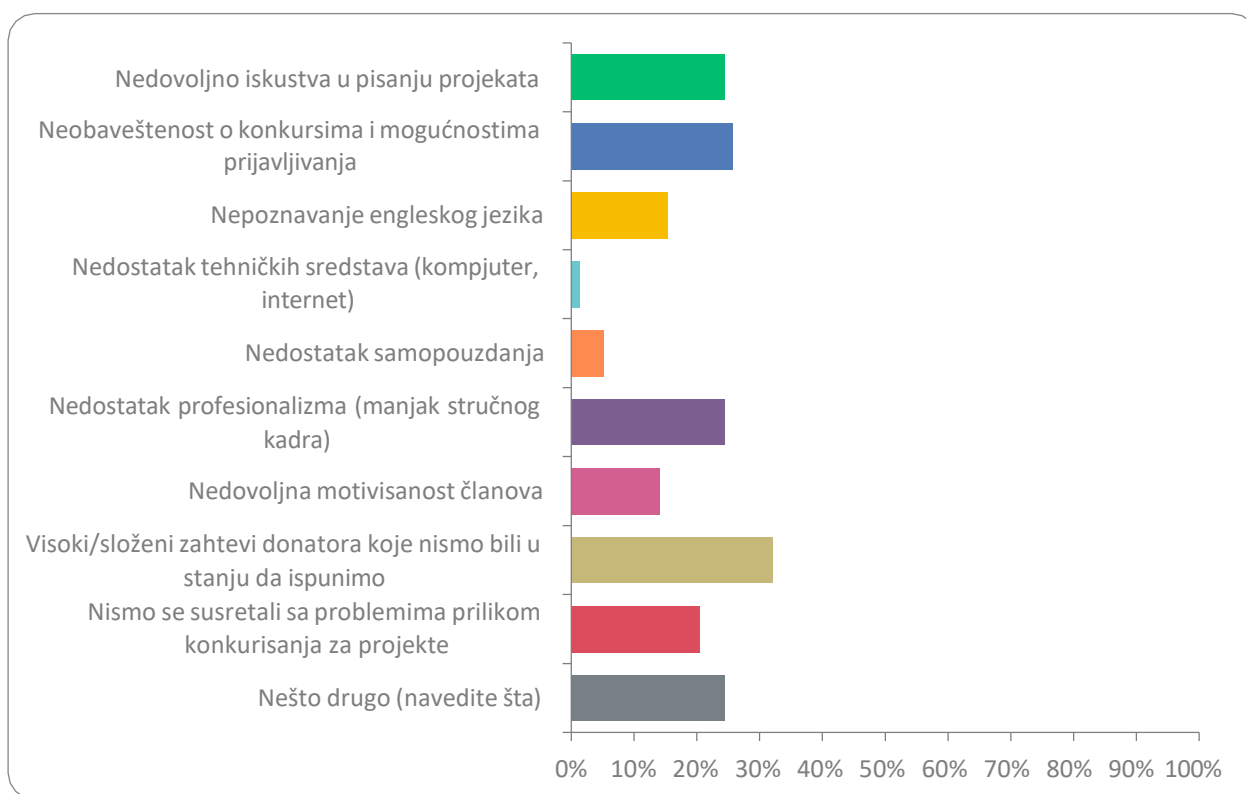
Pojedine organizacije su prepoznale da su se određene institucije „zatvorile” i da, na primer, imaju lošiju saradnju sa školama nego što je to bilo u ranijim periodima (učesnici na fokus grupama). Ove tvrdnje su iznele pojedine organizacije, dakle možemo zaključiti da postoje i one koje imaju bolju saradnju. Sa druge strane, značajan je i podatak, takođe sa fokus grupa, da su se po pitanju saradnje u najvećem broju složili da su i dalje neophodni lični kontakti i poznanstva kako bi se sprovela odgovarajuća aktivnost.

Grafikon br.18: Izazovi u radu organizacija

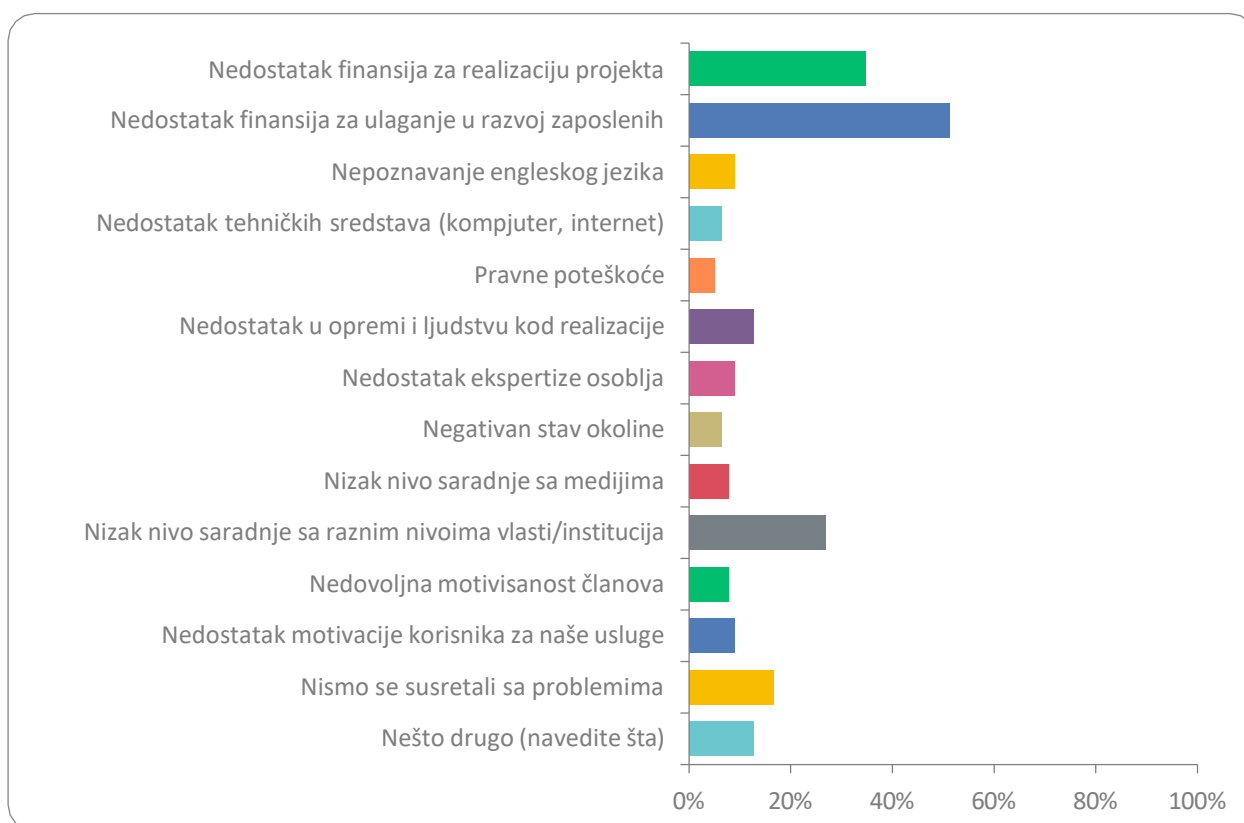
Kada su u pitanju najčešći problemi sa kojima su se organizacije susretale u svom radu prilikom konkurisanja na projekte, ističu da su složeni zahtevi donatora koje nisu uspeli da ispune 32.1%, dok svaka peta organizacija ističe da nije imala poteškoća prilikom konkurisanja na projekte (Grafikon 19).

Grafikon 19: Izazovi u konkurisanju za projekte

Kod pitanja izazova prilikom realizacije projekta, najčešći odgovor ispitanika bio je nedostatak finansija za ulaganje u razvoj zaposlenih 51.3% i nedostatak finansija za samu realizaciju projekta 34.6% (Grafikon 20).

Grafikon 20: Izazovi u vezi sa realizacijom projekata

Izazov koji su prepoznali učesnici fokus grupa jeste nedostatak istraživanja koje bi mapiralo potrebe u lokalnoj zajednici. Učesnici smatraju da bi se na taj način prepoznale i potrebe koje oni možda ne vide aktuelno, a bilo bi korisno i da, kada se konkuriše za donatorska sredstva, bude potkrepljeno “dokazima sa terena”.

Takođe su prepoznali da se monitoring i evaluacija usluga slabo realizuju, da su organizacije, čak i koje su licencirane, uglavnom „prepuštene same sebi”. Pored toga, navode da se kod licenciranja uglavnom fokusiraju na procedure i uslove u smislu strukturalnih standarda, dok se, kada su u pitanju programske aktivnosti postavljaju manji zahtevi, što je *apsurdno jer se mi bavimo ljudima i realizujemo programe, a opterećeni smo da li imamo sve uslove u pogledu prostora i slično* (učesnica treće FG).

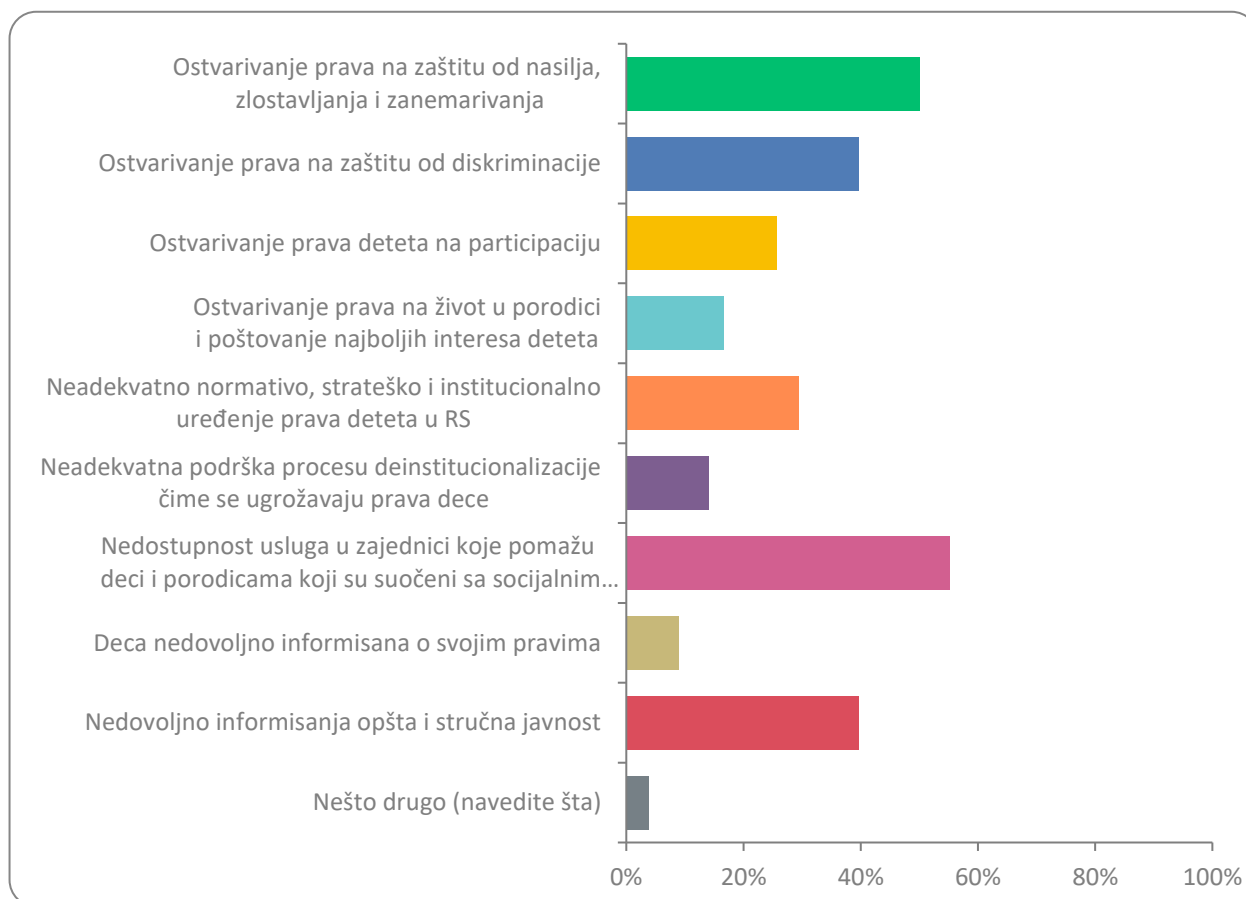
Učesnica prve fokus grupe istakla je da su ove organizacije prepoznate u lokalnoj zajednici kako od strane korisnika, tako i od strane partnerskih organizacija sa kojima imaju uspostavljenu saradnju, ali da nisu prepoznati od strane jedinice lokalne samouprave, što umanjuje mogućnosti za finansiranje. Kao još jedan od izazova prepoznati su visoki standardi za licenciranje usluga, koji su definisani u normativnom okviru, ali i nedostatak standarda za

usluge za koje nisu pripisani, a te usluge se relizuju i pokazale su se kao pozitivne u praksi (na primer, usluge podrške biološkim porodicama, terenski radnik, porodični saradnik i sl).

Kao još jedan od izazova koji se izdvojio na fokus grupama jeste saradnja sa medijima, kao i komunikaciona strategija. Ove oblasti se kod organizacija prepoznaju kao dosta izazovne i nepoznate, a dešava se da se nađu u situaciji da treba, na primer, da daju izjavu za medije i onda nisu uvek sigurni kako da se postave u tim situacijama.

Na pitanje koje se odnosi na najveće izazove u ostvarivanju prava deteta u našoj zemlji, najčešći odgovor se odnosio na nedostupnost usluga u zajednici 55.13%, kao i ostvarivanje prava deteta na zaštitu od nasilja 50%, dok je najmanje ispitanika označilo da su deca nedovoljno informisana o svojim pravima 8.97% (Grafikon 21).

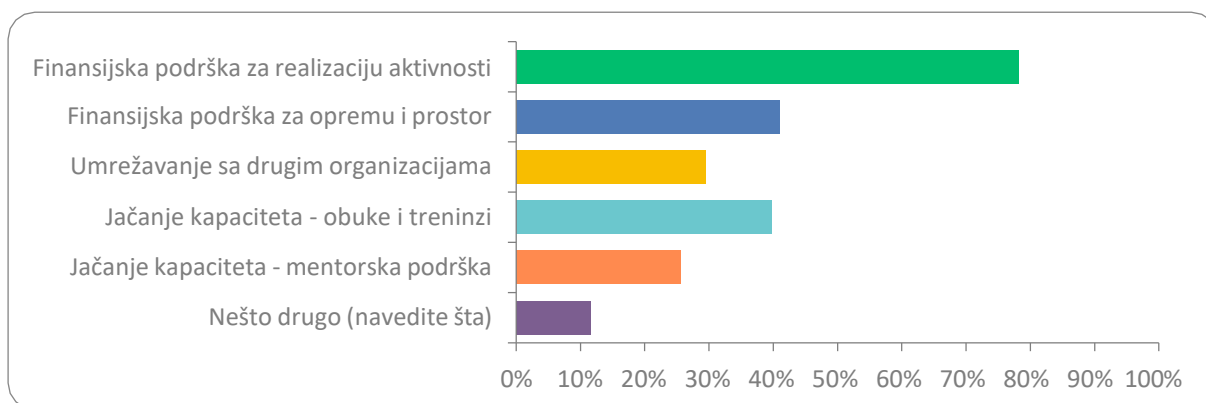
Grafikon 21: *Izazovi u ostvarivanju prava deteta u Srbiji*

Izgradnja kapaciteta organizacija i resursi za podršku drugim organizacijama

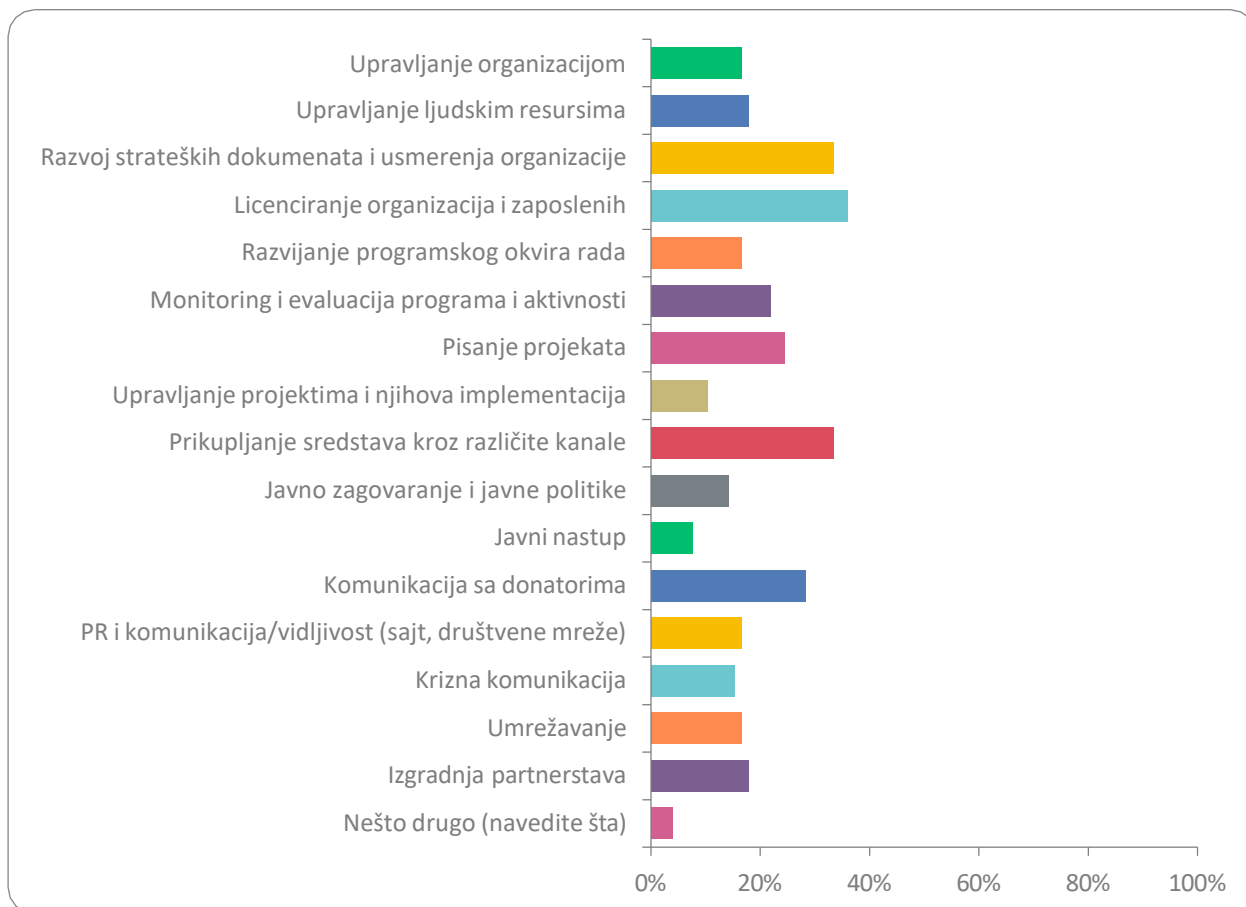
Kada je reč o potrebama i podršci, povezano sa prethodnim odgovorima, najvećem broju organizacija nedostaje finansijska podrška za realizaciju aktivnosti 78.21%, kao i finansijska podrška za opremu i prostor 41.03%, dok je svaka četvrta organizacija navela mentorsku podršku kao jednu od prioriternih potreba (Grafikon 22).

Grafikon 22: *Potrebe organizacija za podrškom*

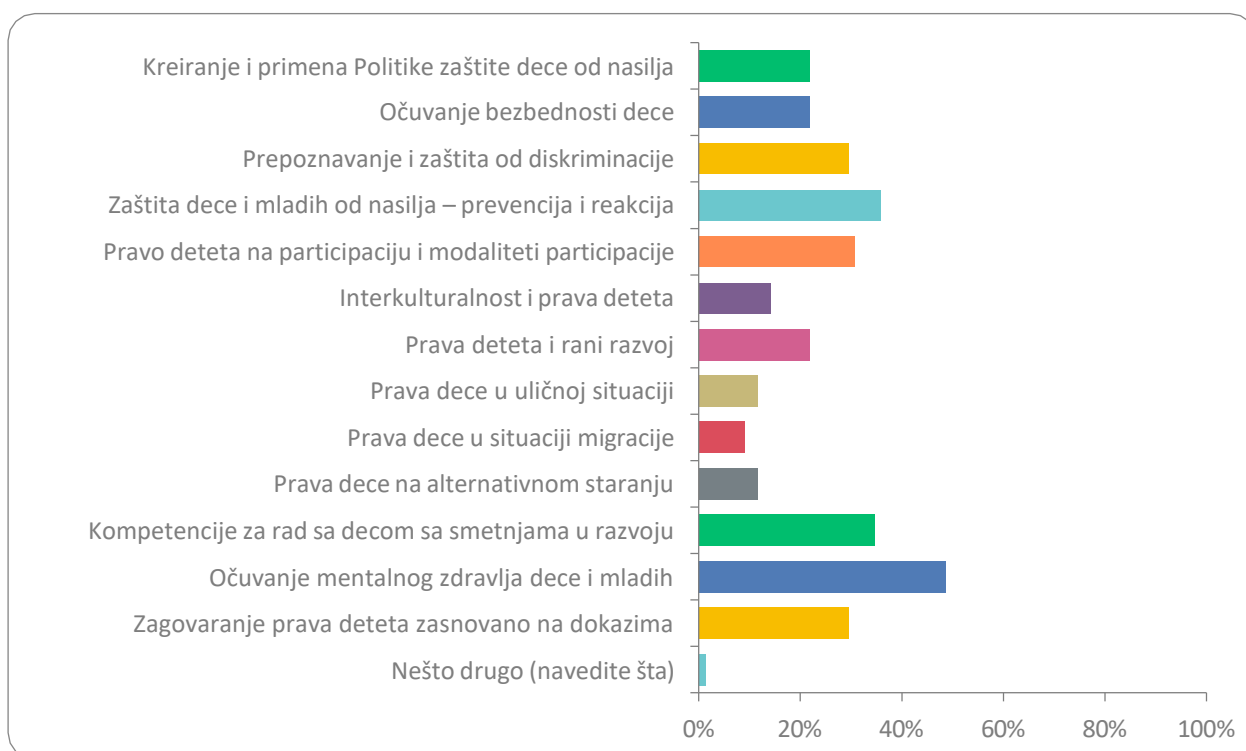
Što se tiče konkretnih oblasti za koje organizacije procenjuju da im je potrebna izgradnja kapaciteta, kao prioritete oblasti se izdvajaju licenciranje organizacija i zaposlenih 35.9%, po jedna trećina je navela „razvoj strateških dokumenata“ i „prikupljanje sredstava kroz različite kanale, ali i komunikaciju sa donatorima“ 28.21% (Grafikon 23).

Grafikon 23: Oblasti u kojima je potrebna izgradnja kapaciteta organizacija

Od oblasti koje se specifično odnose na izgradnju kapaciteta u oblastima prava deteta, ubedljivo najčešći odgovor bio je očuvanje mentalnog zdravlja dece i mladih (odabralo ga je gotovo polovina organizacija), a više od trećine organizacija navodi oblasti zaštite dece i mladih od nasilja-prevenција i reakcija, kao i jačanje kompetencija za rad sa decom sa smetnjama u razvoju. (Grafikon 24).

Grafikon 24: Izgradnja kapaciteta organizacija u oblasti prava deteta

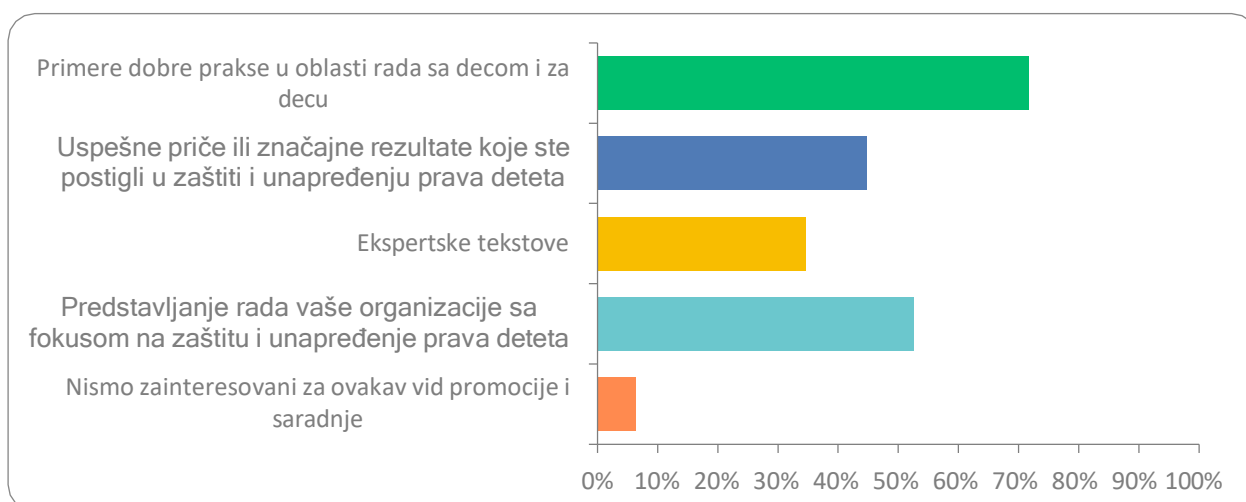

Gotovo sve organizacije smatraju da bi im bilo korisno da budu redovno obaveštene u vezi sa pozivom za učešće u zagovaračkim inicijativama, za dodelu finansijskih sredstava, za planirane obuke za organizacije koje rade sa decom i/ili za decu (97.4%), a najveći broj organizacija je zainteresovan da na platformu dostavljaju primere dobre prakse u oblasti rada sa decom i za decu 71.8%, ali i drugi vidovi promocije rada organizacije su visoko ocenjeni, što se i vidi na grafikonu ispod.

Na jednoj od fokus grupa istaknuta je i potreba za kreiranjem sektorske baze podataka kako bi tu imali objedinjene podatke o profesionalcima iz različitih oblasti. Takođe su naveli da bi bilo korisno da postoje i određene instrukcije kome za šta treba da se obrate, na primer, kada neko osniva udruženje, šta su dužnosti, obaveze i prava, kao neka vrsta vodiča.

Na sledećem grafikonu prikazana su interesovanja organizacija za deljenje iskustva sa drugim organizacijama na zajedničkoj platformi (Grafikon 25).

Grafikon 25: *Interesovanje za deljenje iskustava*

Odgovor na ovo pitanje posebno je značajan za istraživanje. Naime, ideja je bila da se ostvare uvidi kako u potrebe organizacija, tako i u njihove kapacitete i resurse i da im se pruži prilika da sagledaju i ono što imaju, na primer ekspertizu, obuke, primere dobre prakse, mentorsku podršku i slično i šta bi mogli da stave na raspolaganje drugim organizacijama. Na samom kraju upitnika data im je mogućnost da upišu i svoj naziv, kako bi u budućnosti mogle da budu kontaktirane i kako bi se spojile one koje imaju potrebu za izgradnjom kapaciteta i one koje nude potrebne resurse za to. U skladu sa tim, dobijeni odgovori su višestruko značajni jer pružaju mogućnost za dalji rad i razvoj organizacija kroz međusobno povezivanje. Ovakve razmene bi mogle da doprinesu i ostvarivanju saradnje, umrežavanju i intenzivnijoj komunikaciji između njih.

Statističke značajnosti

Što se tiče analiziranja razlika između organizacija u odnosu na to koliko dugo postoje, dobijene su statistički značajne razlike kod nekoliko tvrdnji (Tabela 4)

Tabela 4: Statističke značajnosti u odnosu na dužinu postojanja organizacija

		Suma kvadrata	Stepeni slobode	Kvadrirana AS	F	p
Organizacija ima kapacitet, znanja i resurse za nesmetan rad	Između Grupa	7,976	3	2,659	3,075	,033
	Unutar Grupa	63,986	74	,865		
	Ukupno	1249,000	78			
Učestvujemo u javnim konsultacijama	Između Grupa	21,249	3	7,083	5,552	,002
	Unutar Grupa	94,405	74	1,276		
	Ukupno	1157,000	78			
Učestvujemo u javnim raspravama	Između Grupa	21,201	3	7,067	4,966	,003
	Unutar Grupa	103,980	74	1,423		
	Ukupno	1093,000	78			
Učestvujemo u radnim telima za izmenu normativnog i strateškog okvira RS	Između Grupa	54,206	3	18,069	10,982	,000
	Unutar Grupa	121,755	74	1,645		
	Ukupno	825,000	78			
Prisutni smo u tradicionalnim medijima (radio, televizija, štampa)	Između Grupa	13,819	3	4,606	3,448	,021
	Unutar Grupa	98,819	74	1,336		
	Ukupno	1125,000	78			
Organizacija ima razvijenu komunikacionu strategiju	Između Grupa	14,995	3	4,998	2,992	,036
	Unutar Grupa	123,620	74	1,671		
	Ukupno	992,000	78			
Članica smo neformalnih i formalnih saveza i koalicija i aktivno doprinosimo njihovom radu	Između Grupa	32,819	3	10,940	8,783	,000
	Unutar Grupa	92,168	74	1,246		
	Ukupno	1365,000	78			

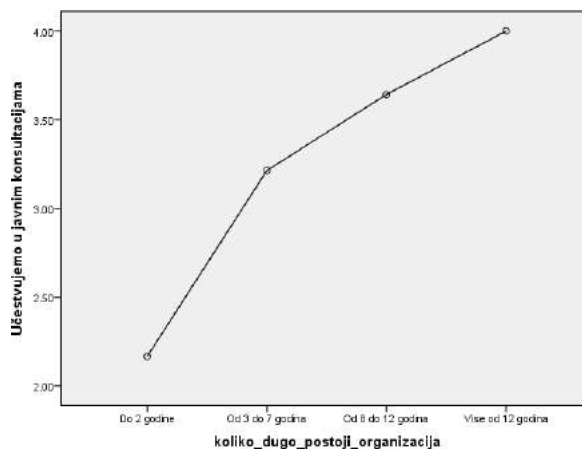
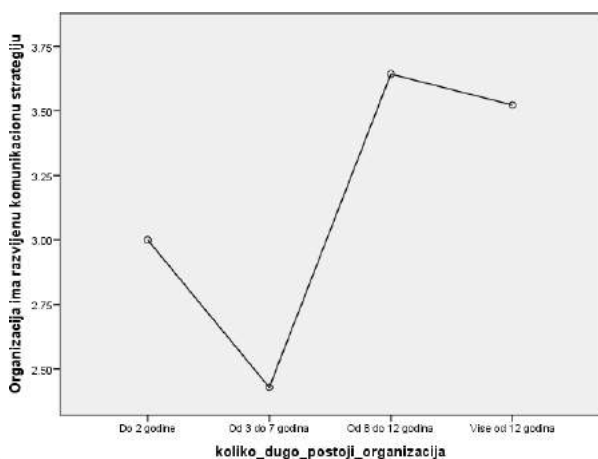
Organizacije koje duže postoje procenjuju svoje kapacitete znanja i resurse višim prosečnim skorom u odnosu na one koje kraće postoje što je posebno indikativno kod onih organizacija koje postoje od 3 do 7 godina u odnosu na one koje funkcionišu od 8 do 12 godina, i duže.

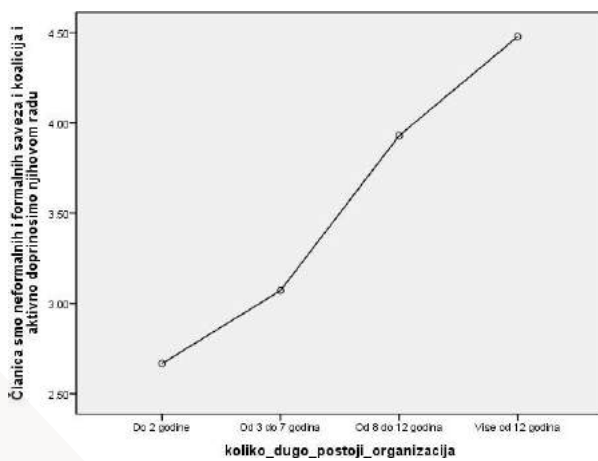
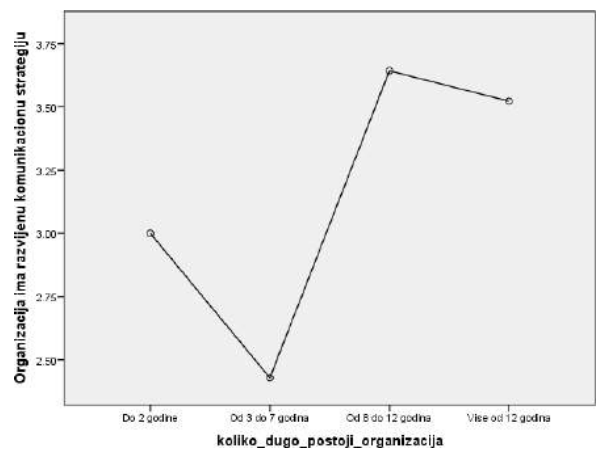
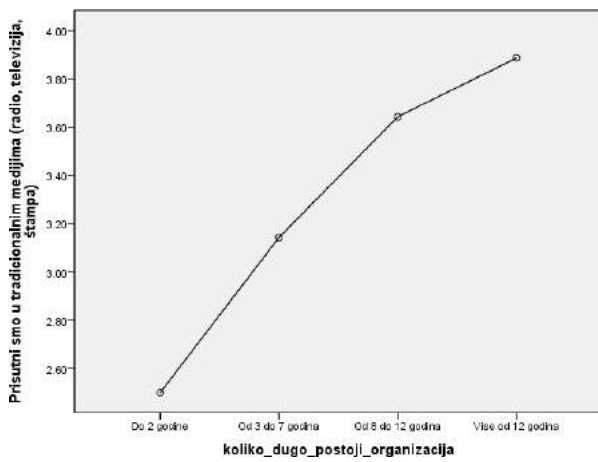
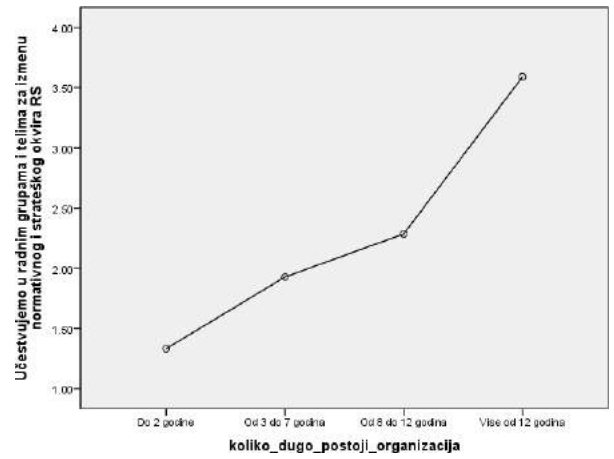
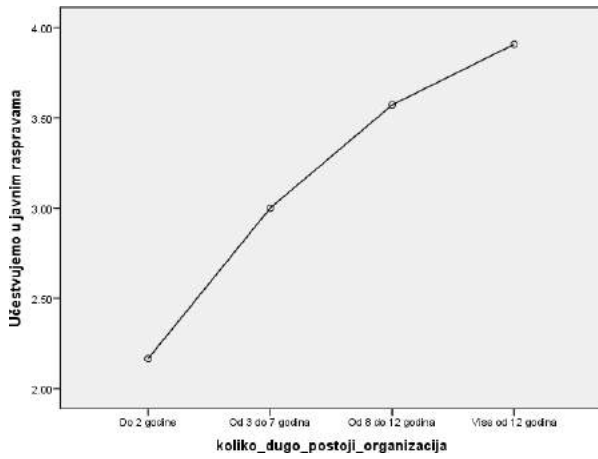
Što se tiče pitanja koje se odnose na učešće organizacija u javnim raspravama i konsultacijama, kao i radnim grupama za izmenu normativnog i strateškog okvira, ovde očekivano više prosečne skorove pokazuju organizacije koje postoje duže.

Takođe, skorovi na prisustvu u tradicionalnim medijima i razvoju komunikacione strategije su sve viši kako organizacija duže postoji, što je u skladu sa očekivanjima.

Na kraju, statistički značajne razlike postoje i kod pitanja članstva u formalnim i neformalnim mrežama, gde kao i kod ostalih tvrdnji više skorove pokazuju organizacije koje postoje duže u odnosu na one koje su novoosnovane. Ovo je sa jedne strane očekivan rezultat, s obzirom da su organizacije koje duže postoje imale i više vremena za umrežavanje i povezivanje sa drugima, ali sa druge strane govori i da se umrežavanjem, bilo formalnim ili neformalnim, organizacije bave u kasnijim fazama razvoja. U kontekstu ovih rezultata, imajući u vidu značaj članstva u različitim mrežama, naročito za mlade organizacije, potrebno im je pružiti dodatnu podršku, kako bi se u ranijoj fazi razvoja povezivale sa drugim organizacijama po različitim kriterijumima i kroz to jačale svoj položaj i uticaj.

Grafički prikaz ovih statistički značajnih razlika je prikazan na grafikonima ispod.

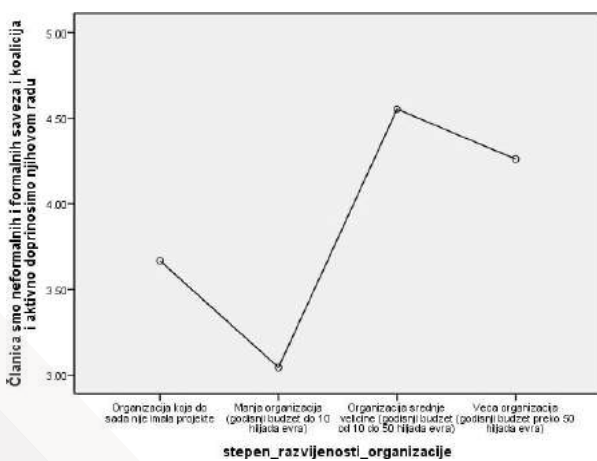
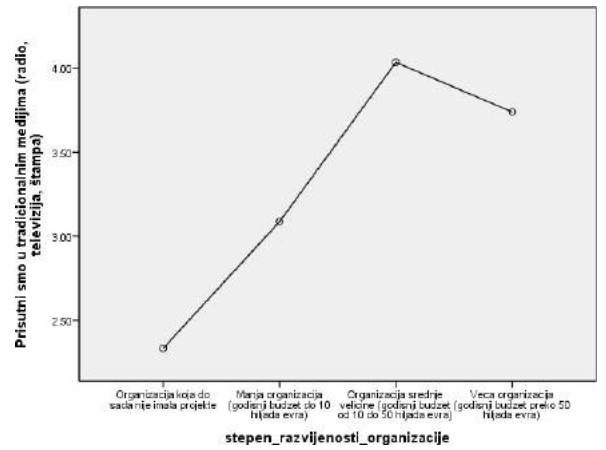
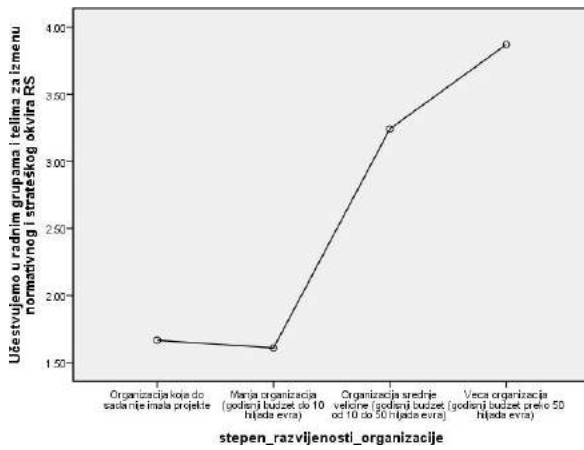
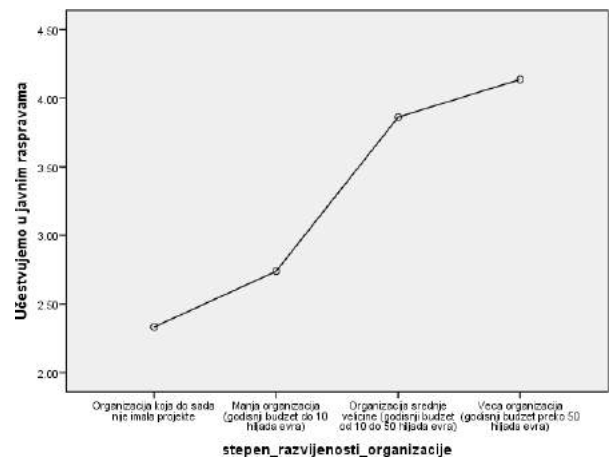
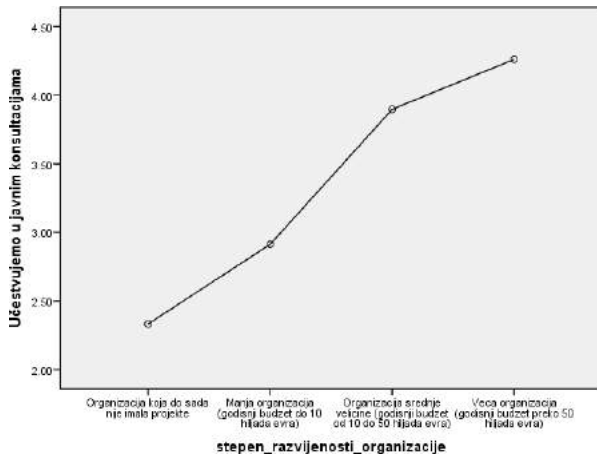

Kada je reč o razlikama između organizacija u odnosu na stepen razvijenosti, uglavnom su dobijene statistički značajne razlike kod istih tvrdnji kao i kod dužine postojanja organizacije (Tabela 5).

Tabela 5: Statističke značajnosti u odnosu na stepen razvijenosti

		Suma kvadrata	Stepeni slobode	Kvadrirana AS	F	p
Učestvujemo u javnim konsultacijama	Između Grupa	28,037	3	9,346	7,893	,000
	Unutar Grupa	87,617	74	1,184		
	Ukupno	1157,0000	78			
Učestvujemo u javnim raspravama	Između Grupa	29,950	3	9,983	7,660	,000
	Unutar Grupa	95,141	74	1,303		
	Ukupno	1093,000	78			
Učestvujemo u radnim telima za izmenu normativnog i strateškog okvira RS	Između Grupa	67,898	3	22,633	15,498	,000
	Unutar Grupa	108,064	74	1,460		
	Ukupno	825,000	78			
Prisutni smo u tradicionalnim medijima (radio, televizija, štampa)	Između Grupa	16,786	3	5,595	4,318	,007
	Unutar Grupa	95,893	74	1,296		
	Ukupno	1125,000	78			
Članica smo neformalnih i formalnih saveza i koalicija i aktivno doprinosimo njihovom radu	Između Grupa	31,757	3	10,586	8,402	,000
	Unutar Grupa	93,230	74	1,260		
	Ukupno	1365,000	78			

Identično prethodnom slučaju, organizacije koje su razvijenije i koje imaju veći godišnji budžet pokazuju više prosečne skorove kod tvrdnji koje se odnose na učešće u javnim raspravama i konsultacijama, kao i radnim telima, ali takođe i kod prisustva u tradicionalnim medijima i članstvu u formalnim i neformalnim savezima i koalicijama, što predstavlja očekivan rezultat. Ovi rezultati su grafički predstavljeni ispod.

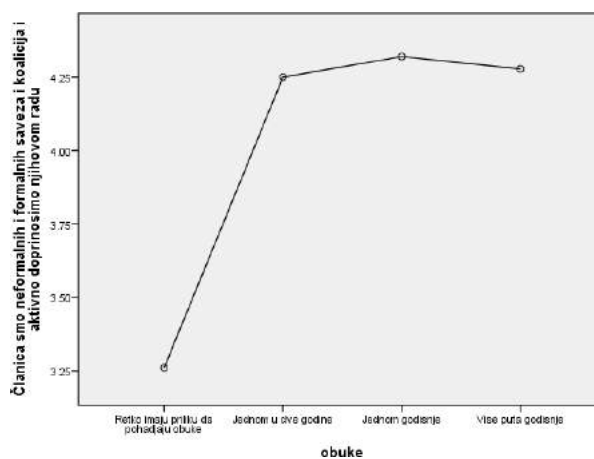
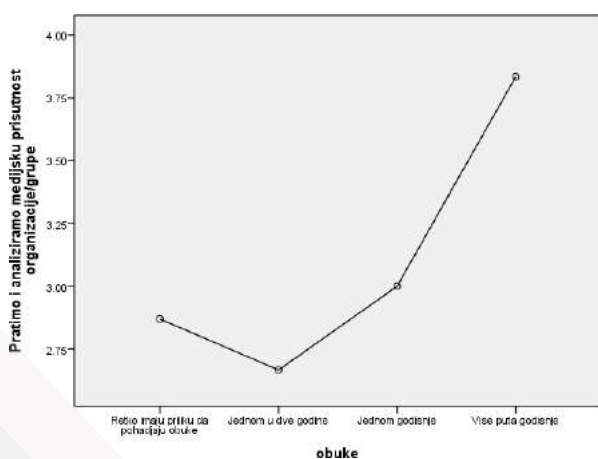

Statistički značajne razlike postoje i kod dve tvrdnje između organizacija koje se razlikuju po učestalosti realizacije obuka za svoje članove iz oblasti koje se odnose na prava deteta (Tabela 6).

Tabela 6: Statističke značajnosti u odnosu na učestalost realizacije obuka iz oblasti prava deteta

		Suma kvadrata	Stepeni slobode	Kvadrirana AS	F	p
Pratimo i analiziramo medijsku prisutnost organizacije/grupe	Između Grupa	13,404	3	4,468	3,314	,025
	Unutar Grupa	99,775	74	1,348		
	Ukupno	864,0000	78			
Članica smo neformalnih i formalnih saveza i koalicija i aktivno doprinosimo njihovom radu	Između Grupa	17,251	3	5,750	3,950	,011
	Unutar Grupa	107,736	74	1,456		
	Ukupno	1365,000	78			

Kod ove dve tvrdnje, kao što je i grafički prikazano, organizacije koje imaju mogućnost da više puta godišnje obezbede obuke iz oblasti koje se tiču prava deteta pokazuju značajno više skorove u odnosu na organizacije koje obezbeđuju obuke za svoje zaposlene ređe. U tom kontekstu možemo primetiti da se potvrdilo kao pozitivno kada organizacije obezbeđuju prilike i uključuju svoje zaposlene na obuke.

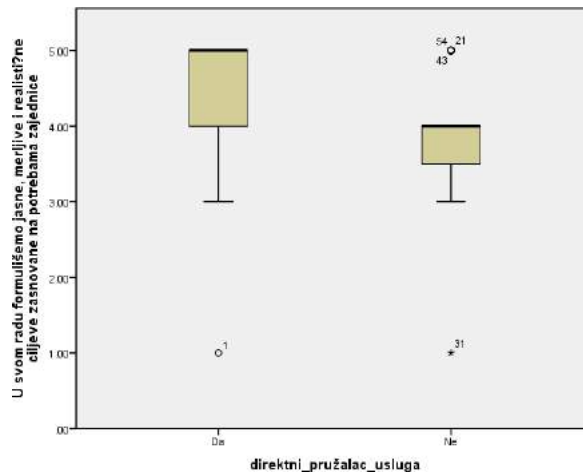
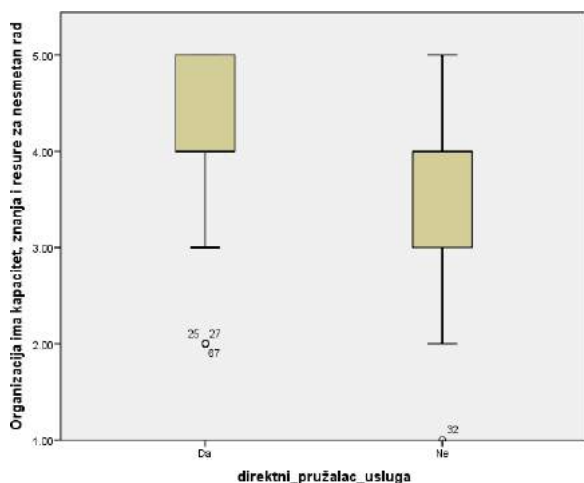
Kada je reč o razlici između organizacija koje su direktni pružaoci usluga i onih koje to nisu, postoji statistički značajna razlika kod dve tvrdnje, i to „Organizacija ima kapacitet, znanja i resurse za nesmetan rad” ($t=2.193$, $DF=76$, $p<0,05$), i kod tvrdnje „U svom radu

formulišemo jasne, merljive i realistične ciljeve zasnovane na potrebama zajednice” ($t=2.344$, $DF=76$, $p<0,05$).

Tabela 7: Statističke značajnosti u pogledu pružalaca usluga i onih koji to nisu

	Direktni pružalac usluga		St.devijaci		
		N	AS	ja	St.greška
Organizacija ima kapacitet, znanja i resurse za nesmetan rad	Da	50	4,06	0,89	0,13
	Ne	28	3,57	1,03	0,20
U svom radu formulišemo jasne, merljive i realistične ciljeve zasnovane na potrebama zajednice	Da	50	4,34	0,83	0,12
	Ne	28	3,89	0,88	0,17

Kod obe navedene tvrdnje značajno više prosečne skorove pokazuju organizacije koje su direktni pružaoci usluga, što je i prikazano na grafikonima ispod. To zapravo znači da organizacije koje su direktni pružaoci usluga procenjuju da imaju više kapaciteta, znanja i resursa za nesmetan rad, odnosno da formulišu jasnije, merljivije i realističnije ciljeve u skladu sa potrebama zajednice u odnosu na one koje nisu direktni pružaoci usluga.

**Zaključna
razmatranja i
preporuke**

Zaključna razmatranja i preporuke

Mapiranje i analiza potreba organizacija civilnog društva koje rade sa decom i za decu predstavlja prvu sveobuhvatnu procenu potreba ovih organizacija civilnog društva u Republici Srbiji. Dobijeni nalazi govore u prilog različitim aspektima funkcionisanja organizacija, pri čemu se kao najznačajniji mogu izdvojiti sledeći:

Najveći broj organizacija koje rade sa decom i za decu iz uzorka ima sedišta u gradu i najčešće deluju na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou. U skladu sa tim, postoji dobra prepoznatost organizacija od strane korisnika i partnera, ali slabija od strane lokalne samouprave, što se odražava na finansiranje i održivost organizacija. Neophodno je **unaprediti mehanizme saradnje jedinica lokalne samouprave sa predstavnicima organizacija civilnog društva**, kako bi jedinice lokalne samouprave bile redovno informisane o delovanju organizacija, ali i o onome što organizacije imaju da ponude kao resurs za razvoj zajednice. Sa druge strane, **potrebno je unaprediti i mehanizme informisanja organizacija civilnog društva o predstojećim konkursima i prioritetima razvoja, kao i mehanizme uključivanja u procese donošenja odluka na lokalnom nivou.**

Novoosnovane ili organizacije koje rade sa decom i za decu koje postoje kraće od dve godine suočavaju se sa izazovima razvoja organizacije, prikupljanja sredstava za rad, kreiranja strateških dokumenata, mobilisanja ljudskih resursa, komunikacije, itd. Bilo bi korisno **kreirati platformu „iskusnijih” organizacija koje su spremne da kroz mentorsku podršku osnaže manje** i da im pomognu u strateškom, organizacionom, programskom i finansijskom razvoju.

Najveći izazov sa kojim se organizacije suočavaju jeste nedostatak finansijskih sredstava. On se ogleda u nedostatku sredstava za finansiranje aktivnosti, rada i razvoja zaposlenih, a ono što posebno pogađa organizacije jeste nedostatak finansija za nastavak realizacije aktivnosti nakon završetka projekta, posebno onda kada su aktivnosti visoko vrednovane kroz proces evaluacije. Ono što se iz ove perspektive vidi kao mogućnost jeste **izgradnja kapaciteta organizacija za prikupljanje sredstava iz različitih izvora** – od kompanija, malih i srednjih preduzeća, pojedinaca kako bi proširile svoj portfolio donatora. Ostvarivanje saradnje sa lokalnom samoupravom i zagovaranje na lokalnom nivou za obezbeđivanje sredstava za pružanje usluga je ono što organizacije najčešće rade ali se preporučuje **intenziviranje saradnje i komunikacija iz perspektive potreba dece i cost-benefit pristup.**

Drugi veliki izazov sa kojim se organizacije suočavaju jeste obezbeđivanje ljudskih resursa. Rezultati ukazuju da najveći broj njih nema stalno zaposlene, niti zaposlene na određeno. Učesnici/ce istraživanja su istakli da se suočavaju sa odlivom kadra, nezainteresovanošću mladih da se uključe u ove teme, nemogućnošću obezbeđivanja sredstava za razvoj zaposlenih, ali i profesionalnim sagorevanjem, što sve zajedno direktno dovodi u opasnost održivost organizacije. Sa druge strane, tema mentalnog zdravlja profesionalaca koji su angažovani u organizacijama civilnog društva je nevidljiva i neophodno je u društvu više govoriti o ovom aspektu.

Potrebno je na različitim nivoima, lokalnom, regionalnom i nacionalnom, **podizati svest o značaju podrške koju organizacije obezbeđuju deci kao i značaju razvoja i stabilnosti zaposlenja angažovanog kadra**. Deljenje pozitivnih primera i primera dobre prakse u radu organizacija koje bi bile plasirane kroz medije, društvene mreže, lokalne događaje, itd. bi potencijalno doprinelo povećanju motivacije mladih za uključivanje u programe organizacija. Dodatno, **potrebno je prilagoditi i komunikaciju sa donatorima i u pregovorima za sredstva konstantno naglašavati značaj adekvatnosti broja ljudi i njihov razvoj u kontekstu odgovora na potrebe dece** i kvaliteta aktivnosti/usluga koje im se pružaju. Sa druge strane, preporuka je da **organizacije koje ne mogu da omoguće stabilnost zaposlenja razvijaju mrežu eksternih saradnika koji imaju specifična znanja i potrebnu ekspertizu** i koji bi bili angažovani na projektima. Na taj način bi organizacija imala više izgleda za održivost.

Petina organizacija iz uzorka nema svoje prostorije za rad i to je za njih izuzetno otežavajuća okolnost. Ukoliko nije moguće obezbediti prostor iz sredstava donatora, **preporuka je umrežavanje sa lokalnom samoupravom i zagovaranje za dobijanje prostora na korišćenje** (u opštini, pri javnoj ustanovi, kancelariji za mlade, itd.) **ili udruživanje sa drugom organizacijom/organizacijama** zarad zajedničkog korišćenja resursa.

Najveći broj organizacija iz uzorka bavi se unapređenjem položaja ranjivih grupa, zatim aktivnostima iz oblasti obrazovanja kao i socijalne zaštite. Najređe zastupljene oblasti su evropske integracije, sport i rekreacija, mediji i informaciono društvo. Organizacije najčešće pružaju podršku deci sa smetnjama u razvoju i deci koja su pogođena siromaštvom, a najmanje deci u uličnoj situaciji i deci pripadnicima migrantske populacije. Što se tiče programskih aktivnosti, oko dve trećine organizacija su direktni pružaoci usluga socijalne zaštite – licenciranih ili onih za koje nisu definisani standardi. Polovina onih koji aktuelno ne pružaju usluge, imaju u planu da započnu pružanje ali je značajan i broj onih koji nemaju kapacitet da ispune standarde predviđene za licenciranje. Organizacije, čak i one koje su licencirane, smatraju da su standardi za licenciranje previsoko postavljeni, a da su organizacije

često prepuštene „same sebi“. Neophodno je da **organizacije na nacionalnom nivou zagovaraju preispitivanje standarda za pružanje usluga u zajednici kao i donošenje standarda za nove usluge, posebno one koje spadaju u red savetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih**. Takođe, **potrebno je unaprediti sistem monitoringa i evaluacije pružanja usluga socijalne zaštite**. Dodatno, **preporuka je da se na lokalnom nivou sprovodi mapiranje potreba stanovništva za uslugama socijalne zaštite i da se usluge na lokalnom nivou kreiraju u skladu sa potrebom, a da se kao pružaoci usluga javljaju organizacije civilnog društva**.

Dve trećine organizacija iz uzorka ima usvojenu Politiku zaštite dece od nasilja, a većina njih i Etički kodeks i Strateški plan. Sa druge strane, jedna trećina organizacija ima usvojenu Politiku zaštite od seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja. S obzirom na činjenicu da organizacije sprovode aktivnosti sa decom i za decu i važnost bezbednosti dece, **preporuka je da sve organizacije razviju i usvoje Politiku zaštite dece od nasilja**, kao i da istu promovišu među zaposlenima, saradnicima, partnerima, ali i na nivou zajednica. Pored toga, neophodno je više pažnje posvetiti podizanju svesti o zaštiti svih, pa i zaposlenih, saradnika, volontera od seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, te je **preporuka da organizacije razviju i usvoje ovu Politiku zaštite od seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, promovišu je i primene kako bi postala sastavni deo organizacione kulture**. Organizacije koje već imaju ove politike mogu biti resurs za podršku.

Kada je reč o potrebi organizacija za izgradnjom sopstvenih kapaciteta, organizacije navode da bi im bila **potrebna podrška u licenciranju organizacija i zaposlenih, u razvoju strateških dokumenata, prikupljanju sredstava kroz različite kanale kao i u komunikaciji sa donatorima**. Četvrtina organizacija navodi da bi im najviše značila **mentorska podrška** kako bi učili kroz sopstveno i iskustvo mentora.

Ono što organizacije mogu da ponude drugim organizacijama jesu obuke o pravima osoba sa invaliditetom, o inkluzivnom obrazovanju, o podršci deci i mladima sa problemima u ponašanju, o uspostavljanju preventivnih usluga namenjenih biološkoj porodici, deci i mladima u uličnoj situaciji, deci i mladima bez roditeljskog staranja, obuke u oblasti mentalnog zdravlja, obuke za uspostavljanje usluga stanovanja uz podršku, obuke o pisanju projekata i prikupljanju sredstava od različitih donatora. Iz perspektive prava deteta organizacije navode da im je **neophodna podrška u domenu rada na očuvanju mentalnog zdravlja dece i mladih kao i u oblasti zaštite dece i mladih od nasilja i jačanje kompetencija za rad sa decom sa smetnjama u razvoju**.

S obzirom na to da je ovo pitanje bilo značajno za buduće direktno povezivanje organizacija, **preporuka je da se u narednom periodu povežu organizacija koje imaju ekspertizu i znanja sa onim organizacijama kojima su baš ta znanja potrebna.** Osim toga, ove potrebe bi trebalo adresirati i prilikom apliciranja za sredstva kod različitih donatora kako bi se razvili nedostajući programi obuka na ove teme.

Gotovo sve organizacije imaju svest o važnosti umrežavanja i međusobnog deljenja informacija, te u vezi sa tim smatraju značajnim kreiranje platforme u okviru koje bi se delile značajne informacije o zagovaračkim inicijativama, pozivima za dodelu finansijskih sredstava, obukama koje su dostupne, itd. Postoji zainteresovanost organizacija da se aktivno uključe u rad platforme kroz deljenje primera dobre prakse, ekspertskih tekstova, predstavljanja svog rada kao i značajnih rezultata koje su postigli u oblasti unapređenja prava deteta, **te je preporuka da se ovakva platforma uspostavi.**

Literatura

Literatura:

Agencija za privredne registre (2023) *Godišnji izveštaj o radu*. Beograd: Agencija za privredne registre.

Belkić, V., Jović, D., (2015) *Učešće civilnog sektora u strateškom planiranju na lokalnom nivou*. Beograd: Centar za ravnomerni regionalni razvoj CenTriR.

Bogdanović, A., Todorović, M.Z. (2024) *Začarani krugovi – prakse, prepreke i potrebe organizacionog razvoja organizacija civilnog društva u Srbiji*. Beograd: Beogradska otvorena škola

Durović, A., Pavlović, M., Višković, v. (2019) *Potreba za promenom – analiza kapaciteta organizacija civilnog društva u Srbiji za javno zagovaranje*. Beograd: Beogradska otvorena škola.

European commission (2020) European progress report – Serbia 2023, dostupno na: [SWD 2023 695 Serbia.pdf \(europa.eu\)](#)

Gligorijević, N. (2023) *Vodič za održivost organizacija civilnog društva -briga o zaposlenima-fer odnos u fokusu*. Beograd: ACT, Helvetas i GraĐanske inicijative.

GraĐanske inicijative. (2019). *Procena potreba organizacija civilnog društva u Srbiji 2019. godine*. Dostupno na: <https://www.gradjanske.org/wp-content/uploads/2019/10/Izveštaj-o-proceni-potreba-OCD-u-Srbiji-2019.pdf>, pristupljeno: 28.04.2024.god.

Grupa 484 (2021) *Izveštaj o kapacitetima i potrebama organizacija civilnog društva i neformalnih grupa*, dostupno na: <https://www.grupa484.org.rs/h-content/uploads/2021/02/Izves%CC%8Ctaj-o-kapacitetima-i-potrebama-OCD-i-neformalnih-grupa-grupa-484.pdf>, posećeno 28.05.2024.

IPSOS Strategic Marketing i Dubravka Velat (2019). *Sektor graĐanskog društva u Srbiji u 2019. godini- ocena stanja u organizacijama graĐanskog društva u Srbiji*. Beograd: Predstavništvo HELVETAS Swiss Intercooperation SRB.

Radovanović, G., Stevkovski, D. (2020). *Analiza potreba i kapaciteta mreža organizacija graĐanskog društva u Srbiji*. Beograd: Predstavništvo HELVETAS Swiss Intercooperation SRB.

Selaković, B., Srećković, D., Galonja, A. (2023). *Indeks održivosti organizacija civilnog društva*. Beograd: Nacionalna koalicija za decentralizaciju.

Seran, A. (2013). Civil Society: A Study of Jurgen Habermas's Theory of Deliberative Democracy, *Communicare Journal of Communication Studies*, 2 (1), 73-83.

Škorić, J. (2019) *Organizacije civilnog društva kao podrška obrazovnoj inkluziji romske dece u AP Vojvodini – doktorska disertacija*. Beograd: Fakultet političkih nauka

Strategija o stvaranju podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022 – 2030. *Službeni glasnik RS*, 23/2022.

Zakon o socijalnoj zaštiti "Sl. glasnik RS", br. 24/2011 i 117/2022 - odluka US

World Economic Forum. (2013). *The Future Role of Civil Society*. Dostupno na: https://www3.weforum.org/docs/WEF_FutureRoleCivilSociety_Report_2013.pdf
Pristupljeno: 27.05.2024.god.

